

PROSADORS NORD-AMERICANS

(NO CONTEMPORANIS)

TRADUCCIÓ DE RAFAEL PATXOT I JUBERT

BARCELONA.

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1909

EXCUSA PROSAICA DEL TRADUCTOR

Corrent món, per altres encontrades, una de les coses que sobten l'enteniment observador es la gran diversitat — adhuc contradicció — d'aspectes amb que's perden i retroben una colla de conceptes o convencions, que aquell qui no s'es mogut mai de casa considera fermament dreturers, jassia per tradició, jassia per educació o merament per costum.

Els replecs en que solem envoleçar la nostra ànima se van escorrent, i un hom acaba per sentir-se desabrigat dintre novells ambients, els quals enfredoreixen el seny, enterbolint momentaniament la serenitat de l'avesat celatge ètic.

Emperò, si no'ns limitem a córrer món, sojornant breument en aquells aires; si, a més d'això, un hom té la sort de poder viure-ls, aleshores, per poc que enfondeixi lo que l'envolta, sentirà 'l conhort de quelcom d'intim, quelcom

de fonamental i d'invariable: el resso de l'humana consciència qui agermana els essers.

Raonant en aital estament, me semblà escaiant pera aquesta «Biblioteca Popular» algunes traduccions d'autors nord-americans no contemporanis: historiadres, critics, moralistes, contaires, filsofs, etc.; i, sobrant la materia, comenci la tasca amb el proposit de triar un xic de cada cosa, a fi de que tot hi sigués representat: però, abans d'arribar a mig camí, me som adonat de que el volum ja sobreixia de la mida editorial.

Sortosament, el titol de Prosadors Nord americans no m lliga gens, permetent que surti el llibre tal com es: escapsat. I no podent hostatjar-hi els forasters que volia, es de llei que jo també romanguí a fóra, escatimant me el proleg.

R. PATXOT I JUBERT

Janer 1909

COLOMB

I quan, al caure la tarda del jorn tercer, oviraren que'l sol davallava sobre un horitzont sense ribes, ells esclataren en clamorosa turbulència. Sortosament, no obstant, les senyals de terra propera foren tals al sent-demà que ja no se'n podia pas dubtar. A més d'una munier d'algues fresques com les que creixen en els rius, vegeren un peix verdós, d'una mena que no s'allunya del roquer; després, una branca espinosa, amb grana i tot, recentment esqueixada de l'arbre, surava a vora d'ells; després, arreplegaren una canya, una post petita i, sobre tot, una fusta entallada. Tota la tristor i la revolta devingueren una adalerada expectació; i, durant la diada, cadascú sotjà afanyosament, amb fiances de ser el primer de descobrir la terra tant llarg temps cercada.

A l'hora baixa, quan, seguint l'invariable costum a bord del vaixell almirall, els mariners hagueren cantat la Salve Regina, o himne

del vespre a la Verge, ell féu un impressionant parlament a la marineria. Remarcà la bonesa de Déu al conduir-los així amb ventijols tant suaus i favorables, a través d'un oceà tranquil, encoratjant continuament les llurs esperances amb noves senyes, que augmentaven a mida que creixien les temences llurs, i d'aquesta manera portant-los i guiant-los cap a la terra promesa.

El vent havia estat fresc tot el dia, ab més mar que l'usual, i havien fet molt de camí. A la posta de sol s'aguantaven altre cop vers l'oest i solcaven les onades força depressa, la «Pinta» servant la davantera permor del seu mellor navegar. La més gran animació regnava per totes les naus; ningú aclucà l'ull aquella nit. Quan ja entrefoscava, Colomb prengué el seu lloc al cim del castell o cabina sobre l'alta popa del bastiment. Encara que durant la diada ell hagués mostrat un posat content i refiat, per ell era un moment de la més dolorosa angoixa; i ara, que l'envolcaven les ombres de la nit, amagant-lo a l'observació d'altri, ell féu una guaita intensa i sostinguda, escorcollant amb la vista l'enfosquit horitzont, cercant les més vagues senyes de terra. Tot a cop, vora les deu hores, li semblà veure un llum que lluïa feblement a distancia. Tement ser enganyat per la mateixa dalera de les seves esperances, cridà a Pedro Gutierrez, un cambrer del rei, i li preguntà si veia llum en aquella direcció; aquest respongué afirmativament.

Colomb, dubtant que sigués encara alguna illusió fantasiosa, cridà a Rodrigo Sanchez de Segovia, i féu la mateixa enquesta. Quan aquest hagué pujat a la cambra-rodonà la llum havia desaparegut. Després la vegeren una o dues vegades més, d'una manera sobtosa i trencada; com si fos una teia en el bot d'un pescador, pujant i baixant amb les ones; o a la mà d'alguna persona en la riba, portant-la amunt i avall, tot caminant de casa en casa. Aqueixes llambregades foren talment incertes i transients que molt pocs hi donaren importància; no obstant, Colomb les considerà indicis certers de terra, i, a més, de que la terra era habitada.

Els continuaren el llur camí fins a les dues de matinada, quan una canonada de la «Pinta» féu la joiosa senyal de terra. Fou primer descoberta per un mariner nomenat Rodrigo de Triana, emperò'l premi després sigué adjudicat a l'almirall, per haver-se adonat previament de la llum. La terra ara's veia ben clar, unes dues lleugues lluny; permor d'això plegaren veles i s'aguantaren, esperant l'alba impacientment.

Els pensaments i les sensacions de Colomb, en aquest petit espai de temps, degueren ser tumultuosos i intensos. A la fi, malgrat totes les dificultats i els perills, ell havia realitzat el seu proposit. El gran misteri de l'occeà era revelat; la seva teoria, que havia estat l'escarn dels savis, era triomfalment establerta; ell

s'havia guanyat una glòria que fóra tant perdurable com el mateix món.

Es difícil, adhuc pera l'imaginació, de concebre'ls sentiments d'un home així, en el moment d'un descobriment tant sublim. Quina colla de conjectures esmaperdedores degueren acumular-se en el seu esperit, respecte de la terra que tenia davant d'ell, coberta de foscors! Que llevava era evident, per raó dels vegetals en surada, provinents de les seves ribes. També li semblà que, en l'aire embau-mat, sentia la fragància de boscatges aromàtics. La llum movent-se, que ell havia vista, havia provat que aquella terra era residència de l'home. Emperò, què eren els seus habitants? Eren com els de les altres parts del món? O bé eren alguna raça estranya i monstruosa, tal com l'imaginació d'aquells temps tenia tirada a suposar per totes les regions llunyanes i desconegudes? Que potser era arribat an alguna illa ferestega, lluny enllà dintre la Mar Indiana? O bé era això el mateix Cipango famós, l'objecte de les seves daurades fantasies? Un miler de suposances d'aquesta mena degueren caure sobre d'ell com un eixam, quan, amb la seva marineria frissosa, esperava que passés la nit, astorats de si la claror matinal revelaria una selvatge forest, o bé si faria alba sobre boscatges d'espècies i temples relluents i ciutats daurades i tota l'esplendor de la civilització oriental.

WASHINGTON IRVING

COLOMB A BARCELONA

LA lletra de Colomb als monarques espanyols anunciant el seu descobriment, havia fet la més gran sensació a la cort. L'event que ella comunicava fou considerat el més extraordinari del llur prosper regnat; i, venint tant a la seguida de la conquesta de Granada, fou declarat com una senya especial del favor diví pera aquell triomf assolit en la causa de la vera fe. Els mateixos sobirans de moment foren enlluernats i esmaperduts amb aquesta sobtada i facil adquisició d'un novell imperi, d'una extesa indefinida i aparentment d'ilimitada riquesa; i la llur primera idea fou d'assegurar-se'l fóra l'encalç de pretensió o competència. Poc després de la seva arribada a Sivilla, Colomb rebé una lletra d'ells expressant el gran delit llur, i pregant-li que comparegués immediatament a la cort, a fi de concertar plans pera una segona i més completa expedició. Com que l'estiu se'n venia a sobre, essent el temps favorable per un viatge,

ells desitjaven que a Sivilla o altre lloc fes els preparatius que poguessin apressar l'expedició, i que'ls informés, pel retorn del correu, de lo que calia que ells fessin de la llur part. Aquesta lletra li fou adreçada amb el títol de «Don Cristofol Colomb, nostre Almirall de l'Oceà, i Virrei i Governador de les Illes descobertes a les Indies»; al mateix temps encara li prometeren majors recompenses. Colomb no perdé pas temps en complir els manaments dels sobirans. Envià una nota dels vaixells, homes i municions que serien necessaris, i, havent pres a Sivilla totes les disposicions que les circumstancies requerien, se posà en camí cap a Barcelona, fent seguir amb ell els sis indians i les varies curiositats i produccions que havia portades del Món Novell.

La fama del seu descobriment havia retruñit per tota la nació, i com que la seva ruta passava per algunes de les provincies mellors i més poblades d'Espanya, el seu viatge semblava l'avenç d'un sobirà. Ontsevulla que passava, l'encontrada de l'entorn hi abocava els seus habitants, qui s'arregleraven en el camí i omplien les viles de gom a gom. En les grans ciutats, els carrers, les finestres i els balcons eren curulls d'espectadors entusiasmats qui esqueixaven l'aire amb les llurs exclamacions. La seva jornada s'vegé continuament entrebancada per la gentada que s'apretava a fi de donar una ullada an ell i an els indians, que eren guaitats amb tanta admiració com si

haguessin esset fills d'una altra planeta. Era impossible desatisfer l'adalerada curiositat que, a cada passa, assetjava an ell i als seus ajudants amb innumbrables preguntes; com de costum, la veu del poble havia exagerat la veritat i havia omplert de meravelles de tota mena la terra que tot just s'acabava de trobar.

Era cap a mijans d'Abril que Colomb arribà a Barcelona, ont tot havia estat preparat pera fer-li una rebuda magníficent i solem-nial. La bellesa i la serenor del temps, en aquella estació riallera i clima afavorit, contribuiren a donar esplendor an aquesta memorable cerimonia. A mida que s'anava acostant a l'indret, molts dels cortisans jovincels i hidalgos de bella presència sortiren a l'encontre, donant-li la benvinguda. La seva entrada an aquesta noble ciutat ha estat comparada a un d'aquells triomfs que'ls romans solien decretar an els conqueridors. De primer feren parada ls indians, pintats segons la llur selvatge usança i decorats amb plomatges tropicals i amb els llurs ornaments nacionals d'or; al darrera d'aquests eren portats varies menes de papagalls vius, ensems amb aucells i animals dissecats d'especies desconegudes, i plantes rares que se suposava tenien virtuts precioses; d'altra banda s'anà amb molt de compte de fer un vistós parament de coronells indians, manillars i altres decoracions d'or que poguessin donar idea de la riquesa de les regions novellament descobertes. A darrera de tot se-

guia Colomb, a cavall, enronat d'una brillant cavalcada de cavalleria espanyola. Els carrers gairebé eren impassables, per mor de la multitud innumerable; les finestres i els balcons eren plens de sexe joliu; adhuc les teulades eren farcides d'espèctadors. Semblava com si l'ull del públic no's pogués assadollar d'esguardar aquells trofeus d'un món desconegut o de l'home extraordinari pel qual havia estat descobert. Hi havia una sublimitat en aquest fet que barrejava un sentiment solemniat amb la pública alegrança. Se'l tingué per una mercè generosa i assenyalada de la Providència en paga de la pietat dels monarques, i el posat majestuós i venerable del descobridor, tant diferent de la juvenesa i el bellugament que generalment s'espera en les empreses ventureres, semblava en harmonia amb la grandor i la dignitat del seu assoliment.

Pera rebre-l amb escaienta pompa i distinció, els sobirans havien ordenat que'l trono llur fos posat en públic, sota un ric dosser de brocat d'or, en una sala vasta i esplendida. Ací'l rei i la regina esperaren la seva arribada, actuant de majestat, amb el príncep Joan al costat d'ells; i acompanyats dels dignataris de la llur cort i la principal noblesa de Castella, València, Catalunya i Aragó; tots impacients de contemplar l'home qui havia conferit a la nació un guany tant incalculable. Per fi, Colom entrà a la sala voltat d'una brillant colla de cavallers, entre 'ls quals, diu Las Casas, ell

era vistós pel seu posat solemnia i de comandament, que, amb la seva fesomia feta venerable pels seus cabells blancs, li donaven l'augusta aparença d'un senador de Roma. Un somriure modest illuminava la seva cara, mostrant que ell fruïa la dignitat i magnificència amb que vingué; i, verament, res podia moure més pregonament un esperit rublert de noble ambició i conscient d'haver-la merescuda, com aquests testimonis de l'admiració i gratitud d'una nació, o més aviat d'un món. Quan Colomb s'acostà, els sobirans s'alçaren, lo mateix que si rebessin una persona del més enlairat estament. Tot agenollant-se, ell demanà que li deixessin besar les mans llurs; emperò, per part de les majestats, hi hagué certa indecisió de permetre aquest acte de vassallatge. Alçant-lo de la manera més graciosa, li ordenaren que s'assegués en la llur presència; una honor molt rara en aquella cort soperba i puntillosa.

A prec de llurs majestats, Colomb aleshores donà compte dels events capdals del seu viatge i féu una descripció de les illes que havia descobertes. Mostrà els especimens que havia portats d'aucells i d'altres animals desconeguts, de plantes rares de virtuts medecinals i aromatiques; d'or nadiu en pols, en troços en brut, o obrat en ornaments grollers; i, sobre tot, els naturals d'aquelles terres, els quals foren objecte d'una curiositat intensa i inestroncable; car no hi ha pas res que cridi tant

l'home, com les varietats de la seva propia especie. Tot això ell declarà que eren mers precursors dels grans descobriments que encara tenia de fer, els quals afegirien reialmes d'incalculable riquesa an els dominis de les llurs majestats i nacions senceres de proselitats a la vera fe.

Les paraules de Colomb foren escoltades amb fonda emoció pels sobirans. Quan hagué acabat, ells caigueren de genolls, i alçant les llurs mans plegades vers el cel, amb els ulls plens de llagrimes de joia i d'agraïment, ells adollaren mercès i lloances a Déu per una tant gran providencia, seguint tots els presents l'exemple llur; un entusiasme pregon i solemniat amarà aquella esplendida assemblea i deturà totes les exclamacions comunes de triomf. L'himne «Te Deum Laudamus», cantat pel chor de la capella reial, amb els melodiosos acompanyaments dels instruments, s'enlairà del mig fent un sol cos ple de sagrada armonia, com si s'endugués cap al cel les sensacions i els pensaments dels auditors; «d'aital manera — diu el venerable Las Casas — que semblà com si en aquella hora ells se comunicessin amb els celestials delits». D'aqueixa faisó solemniat i piadosa la brillant cort d'Espanya celebrà aquest sublim event, fent ofrena d'agraït tribut de melodia i de lloances, i gloriejant Déu pel descobriment d'un altre món.

WASHINGTON IRVING

EL DARRER INCA

Les nuvolades de la vesprada s'eren esvaldes, i el sol s'alçà ben lluent al sentdemà, l'època més remarcable en els anys del Perú. Era dissabte, dia 16 de Novembre del 1532. A la primera senyal d'alba, la potent veu de la trompeta cridava als espanyols a les armes; i Pizarro, fent-los breument sabedors del plan d'assalt, prengué les disposicions necessaries.

La *plaza* era defesa pels seus tres costats amb baixes rengleres de construccions, consistint en espaioses sales d'amples portalades que obrien a la plaza. En aquests coberts ell estacionà la seva cavalleria en dues divisions, l'una manada pel seu germà Hernando, l'altra per De Soto. L'infanteria la posà en un dels altres edificis, reservant vint homes triats pera obrar amb ell, segons calgués. A la fortalesa establí Pedro de Candia, amb alguns soldats i l'artilleria, baix el qual nom imposant s'entenien dues peces menudes anomena-

des «falconetes». Tots reberen l'ordre d'esperar en els llurs llocs, fins que l'Inca arribés. Adhuc després que ell fos entrat a la plaça gran, ells tenien de romandre encara sota cobert, amagats de l'esguard, fins que's fes la senyal amb una canonada: aleshores tots devien llençar els llurs crits de guerra, sortint rabents tots a l'una del llur amagatall i, passant els Peruans a l'espasa, emportar-se'n la persona de l'Inca. La disposició d'aquelles sales immenses, obrint-se a nivell de la *plaza*, semblava feta a posta pera un *coup de théâtre*. Pizarro inculcava, sobre tot, ordre i obediència implícita, a fi de que, amb les presses del moment, no hi hagués confusió. Tot depenia de que ells obressin concertadament, amb sang freda i amb celeritat.

El capitost després revisà que les armes llurs fossin a punt i que'ls pitrals dels cavalls siguessin guarnits d'esquellincs pera que amb la fressa augmentessin l'esverament dels Indians. Se repartiren queviures liberalment a fi de que les tropes estessin en bones condicions pera 'l conflicte. Un cop fets aquests preparatius, se digué missa amb gran solemnitat pels eclesiastics qui anaven amb l'expedició; s'invocà 'l Déu de les batalles, que extengués el seu escut damunt dels soldats qui lluitaven pera aixamplar l'imperi de la creu; i tots s'aplegaren amb entusiasme en el cant «*Exsurge, Domine*» («Alceu-vos, Senyor, i judiqueu la vostra propria causa»). Un hom els

hauria pogut pendre per una companyia de martres, a punt de sacrificar la vida en defensa de la llur fe, en comptes d'una colla llicenciosa d'aventurers, meditant un dels més atroces actes de perfidia que hi han en les pàgines de l'història; no obstant, qualsevol que fossin els defectes del cavaller castellà, l'hipocresia no comptava pas entre ells. Ell senti que batallava per la creu, i amb aquesta convicció, exaltat com estava en un moment com aquest baix l'impuls dominant, ell era cego pels motius de baixa mà que's barrejaven en l'empresa. Amb sentiments encesos aixís a una flama d'ardor religiosa, els soldats de Pizarro esperaven amb novell ardiment el conflicte proper; i el comanador vegé amb satisfacció que, a l'hora de prova, la seva gent seria fidel an el seu capítol i an ells mateixos.

El dia ja era força avençat abans de que s'ovirés cap moviment en el camp peruà, ont se feien molts preparatius pera atancar-se a l'estatge dels cristians amb la deguda pompa i cerimònia. Se rebé un missatge d'Atahualpa fent saber al comandant espanyol de que hi aniria amb els seus guerrers tots armats, de la mateixa manera que 'ls espanyols eren anats al seu camp, la nit abans. Això no era pas una intimidació agradable a Pizarro, encara que probablement no tenia pas cap raó d'esperar-ho altrament. Emperò si li retopava podia implicar malícia o potser descobrir en certa mida 'ls seus propis designis. Ell expressà, doncs,

la seva satisfacció per la nova, assegurant a l'Inca que, vingués com volgués, fóra rebut per ell com un amic i un germà.

Arribà la tarda abans de que la processó indiana es posés en camí, quan s'ovirà ocupant molta llargaria de la gran ruta. Al davant anava un nombrós cos de servidors, la tasca dels quals semblava que era d'escombrar el més petit rastre de brutícia del camí. Enlairat part d'amunt la colla aparegué l'Inca, portat a l'espatlla dels seus nobles principals, mentre d'altres del mateix estament caminaven al costat de la llitera, esplaiant un tal enlluernament d'ornaments sobre les llurs persones, que, en les paraules d'un dels conqueridors, «ells rellufen lo mateix que'l sol». Emperò la major part de les forces de l'Inca feien parada seguint els camps que vorejaven la ruta, i eren escampades per les amples prades, tant enllà com ho encalçava l'esguard.

Quan la reial processó sigué arribada a mitja milla de la ciutat, se deturà; i Pizarro vegé, amb sorpresa, que Atahualpa se preparava pera armar les seves tendes, com si tingué intent d'acampar allà. Un missatger arribà poc temps després, informant els espanyols de que l'Inca ocuparia la seva present estació la nit vinenta i que al sentdemà entraria a la ciutat.

Aquesta nova destorbà greument a Pizarro, qui havia compartit l'impaciència general de la seva gent al veure'ls moviments

tardans dels peruans. Les tropes havien estat a les armes desde trenc de dia, la cavalleria montada i l'infanteria en el llur poste, esperant en silenci la vinguda de l'Inca. Una profunda quietut regnava per tota la ciutat, solament trencada a intervals pel crit del sentinella en el cim de la fortalesa, quan anava proclamant els moviments de l'exercit indià. Pizarro ho sabia bé que res afadigava tant els soldats com el prolongat suspens, en una situació crítica com la present; i li vingué temença de que el llur ardiment pogués evaporar-se i sigués reemplaçat per aquella sensació nerviosa, natural en l'esperit més brau en aital crisi, i que si no es por, se'n falta ben poc. Per tant, ell féu de resposta a Atahuallpa deprecant el seu cambi d'intent i afegint que ho havia proveit tot pera l'entreteniment d'ell i l'esperava aquella nit pera sopar aplegats.

Aquest missatge féu mudar de proposit a l'Inca i, plegant altre cop les tendes, continuà la marxa, avisant primer el general que deixaria enrera la major part dels seus guerrers i entraria en el lloc no més que amb alguns d'ells i sense armes, car s'estimava més fer nit a Caxamalca. Al mateix temps ordenava que's procurés hostatge per ell i el seu seguiment, en una de les grans construccions de pedra que, per mor d'un serpent esculpit a la muralla, ne deien «La Casa del Serpent». Cap nova podia ser més agradosa als espanyols. Semblava com si el monarca indià

estigués frissós de tirar-se a dintre 'l parany que s'havia parat per ell! Un cavaller fanatic no podia pas mancar de veure en això 'l dit immediat de la Providencia.

Es difícil d'explicar-se aquesta conducta indecisa d'Atahualpa, tant diferenta del caracter atrevit i decidit que li atribueix l'història. No hi ha pas cap dubte de que ell feia la seva visita als homes blancs amb perfecta bona fe, si bé potser Pizarro tenia raó de suposar que aquesta disposició amigable era molt precariament fonamentada. No s pot pas creure gaire que ell se malfiava de la sinceritat dels forasters, car no hauria pas proposat així innecessàriament de visitar-los desarmat. El seu primitiu intent de venir amb tota la seva força era sens dubte de desplegar la seva pompa reial i potser també de mostrar major respecte an els espanyols; emperò quan ell consentí a acceptar l'hospitalitat llur i fer nit en el llur hostatge, li vingué bé de passar-se d'una gran part de la seva soldadesca armada i visitar-los d'una manera que implicava plena confiança en la llur bona fe. Ell era massa absolut en el seu propi imperi pera sospitar fàcilment; i probablement no podia pas comprendre l'audàcia amb que un grapat d'homes, com aquells ara aplegats a Caxamalca, meditaven d'assaltar un monarca poderós, al bell mig del seu victoriós exèrcit. Ell no coneixia pas el caracter dels espanyols.

No era gaire abans de la posta de sol

quan l'avant-guarda de la reial processó entrava als portals de la ciutat. De primer vingueren alguns centenars de servents ocupats en netejar el camí de tots els obstacles i cantant cançons triomfals tot anant venint, «les quals, a les nostres orelles», diu un dels conqueridors, «sonaven com cants d'infern!». Després seguien altres cossos de diversos estaments i vestits amb diferents lliureies. Alguns usaven un teixit virolat, clapat de blau i vermell, com els quadrats d'un escaquer. D'altres eren tots vestits de blanc, portant maces o martells d'argent o de coure; i els guardes, ensems amb el seguici immediat del príncep, se distingien per una rica lliureia azur i una profusió de gais ornaments, mentre les grosses arracades penjant a les orelles indicaven el noble peruà.

Enlairat molt per dessobre 'ls seus vassalls, venia l'Inca Atahualpa, portat sobre un setial o llitera oberta, en la qual hi havia una mena de trono d'or maciç, d'inestimable valor. El palanquí era folrat amb les plumes ricament acolorades d'aucells tropicals, i tatxonat amb plaques lluentes d'or i argent. Les vestidures del monarca eren molt més riques que no pas a la nit abans. Al voltant del coll portava sospès un collar d'esmeragdes, d'una grossaria i brillantor extraordinàries. El seu cabell curt era decorat amb ornaments daurats, i la *borla* imperial encerclava el seu front. El posat de l'Inca era calm i dignificat; i desde la seva alta situació guaitava abaix vers les multituds, amb

un aire de compostura com qui està avesat a comandar.

A mida que'ls rengles davanters de la processó arribaven a la gran plaça, més ample, diu un vell cronista, que no pas cap plaça d'Espanya, ells s'obriren cap a la dreta i a l'esquerra, pera que passés el reial acompanyament. Tot se féu amb un ordre admirable. En silenci's deixà atravesar la *plaza* al monarca, i en lloc se veia un espanyol. Quan cinc o sis mil de la seva gent foren entrats en aquell indret, Atahualpa s'aturà i, girant-se entorn, cercant amb l'esguard, demanà «ont són els forasters?».

En aquest moment Fray Vicente de Valverde, un frare dominicà capellà de Pizarro i posteriorment bisbe de Cuzco, s'avençà amb el seu breviari o, segons conten altres, amb una Bíblia a una mà i un crucifix a l'altra, i, acostant-se a l'Inca, li digué que ell venia mandat pel seu comandant a exposar-li les doctrines de la vera fe, pel qual proposit els espanyols eren vinguts desde una gran distancia, an aquesta terra. El frare després explicà, tant clar com va poder, la misteriosa doctrina de la Trinitat, i, remontant-se molt en la seva explicació, començà per la creació de l'home, d'allà passà a la seva caiguda, a la seva subsegüent redempció per Jesucrist, a la crucifixió i a l'ascensió, quan el Salvador deixà l'apostol Pere com el seu vicegerent sobre la terra. Aquest poder havia estat transmès an els successors de l'apostol, homes bons i savis qui,

amb el títol de Papes, tenien autoritat sobre tots els poders i potentats de la terra. Un dels darrers d'aquests Papes havia comissionat l'emperador espanyol, el monarca més poderós del món, pera que conquerís i convertís els nadius de l'hemisferi oriental, i el seu general Francisco Pizarro ara era vingut a executar aquesta important missió. El frare acabà recomanant al monarca peruà que'l rebés benvolentament; que abjurés de les errors de la seva propia fe i abraqués la dels cristians que ara se li oferia, la sola amb la qual ell podia esperar salvació; i, a més d'això, que ell mateix se regonegués tributari de l'emperador Carles V, qui, en aquest cas, l'ajudaria i el protegiria com el seu lleial vassall.

Se pot ben dubtar si Atahuallpa se féu càrrec de totes les anelles en la curiosa cadena d'arguments mijançant els quals el monjo lligà Pizarro amb Sant Pere. De totes maneres, es cert que ell degué tenir nocions molt incorrectes de la Trinitat si, com fa constar Garcilaso, l'interpretador Felipillo l'explicà dient que «els cristians creien en tres Déus i en un Déu, i això feia quatre». Emperò no hi ha cap dubte de que ell entengué perfectament que'l tirat del discurs era persuadir-lo de deixar el seu ceptre i regonèixer la supremacia d'un altre.

Els ulls del monarca indià foguejaven i la seva mirada ombriua encara s'enfosquí més quan respongué:

— Jo no seré pas tributari de cap home. Jo soc més gran que cap príncep de la terra. El vostre emperador pot ésser un gran príncep; jo no ho dubto pas quan veig que ha enviat els seus subdits tant lluny a través de les mars; i jo soc disposat a considerar-lo com un germà. En quant al Papa de qui vós parieu, deu haver perdut l'enteniment, car parla de donar terres que no li pertanyen. Respecte de la meva fe, —continuà ell, — jo no la canviaré pas. El vostre Déu, segons dieu, el feren morir els mateixos homes que ell havia creats. Emperò el meu, —concloué, signant la seva deïtat, aleshores, així enfonsant-se gloriosa darrera les montanyes, — el meu Déu encara viu en el cel i guaita envers els seus fills.

Llavors demanà a Valverde amb quina autoritat havia dit aqueixes coses. El frare senyalà el llibre que ell considerava com la seva autoritat. Atahuallpa, agafant-lo, ne girà els fulls un moment; després, com que l'insult que havia rebut probablement llampègà en el seu esperit, va rebotre el llibre amb veemència i exclamà:

— Dieu an els vostres camarades que m donaran comptes del llur obrar per la meua terra. Jo no me n'aniré pas d'ací fins que ells m'hagin donat plena satisfacció per totes les malifetes que han comeses.

El frare, escandalisat en gran manera per l'indignitat feta an el sagrat volum, romangué tant solament pera cullir-lo, i, apressant-se

cap a Pizarro, l'informà de lo que havia estat fet, exclamant al mateix temps:

— Que no ho veieu que mentres nosaltres som ací perdent l'alè pera parlar amb aquest goç, ple d'orgull com es, els camps s'omplen d'indians? Comenceu desseguida! Jo us absolc.

Pizarro vegé que l'hora era arribada. Féu voleiar un mocador blanc, la senya convinguda. La canonada fatal sonà desde la fortalesa. Aleshores, saltant dintre la plaça, el capità espanyol i els seus seguidors, llençaren el vell crit de guerra «Sant Iago i an ell!» Fou contestat pel crit de batalla de tots els espanyols de la ciutat, a mida que, sortint rabents de dintre'ls corredors de les grans sales, ont eren amagats, s'abocaven dintre la *plaza*, d'a cavall i d'a peu, cadascú en la seva fosca columna, i es tiraven al mig de la corrua indiana. Aquests, agafats per sorpresa, aixordats pel retruny de l'artilleria i la mosqueteria, els ecos de les quals reverberaven com trons, de les construccions del voltant, i cegats per la fumera que's cargolava en volums sulfurosos per la plaça, foren presos de panic. Ells no sabien ont fugir pera salvar-se de la ruïna que venia. Nobles i gent del comú, tots foren trepitjats sota la furiosa càrrega de la cavalleria, que repartia 'ls cops a dreta i a esquerra, sense perdó; mentre les llurs espases, llampegant per entre la foscor, feien defallir els cors dels malhaurats nadius, qui ara, per primera vegada,

vegeren el cavall i el seu cavaller, amb totes les llurs terrors. No feren pas cap resistència, perquè, certament, no tenien pas armes amb les quals fer-ne. Totes les avingudes pera escapar eren barrades, car l'entrada de la plaça s'havia embossat amb els cadavres dels qui eren morts esforçant-se debades pera fugir; i era tal l'agonia dels sobrevinguts, baix la pressió terrible dels llurs assetjadors, que una gran colla d'indians, en les llurs estrebades convulsives, esbotzaren la murada de pedra i argila seca que formava part de la tanca de la *plaza* Caigué deixant un esvoranc de més d'un centenar de passes, a través del qual, a la fi, multituds trobaren llur camí vers la campanya, encara perseguits d'aprop per la cavalleria, que, saltant per damunt la runa, se mantenia aferrada rera 'ls fugitius, aterrant-los en totes direccions.

Entretant la lluita, o més aviat el carnatge, seguia furiat al voltant de l'Inca, la persona del qual era 'l gran objecte de l'assalt. Els seus fidels nobles, aplegant-se vora seu, se tiraren a l'encontre dels assaltants i, arreballant-los de les llurs selles o als menys oferint els propis pits a la venjança llur, bregaren pera escudar el llur estimat senyor. Alguns historiadres diuen que portaven armes amagades sota 'ls vestits. Si era així, els serviren de ben poca cosa, perquè no 's preté pas que les usessin. Emperò adhuc l'animal més tímid se defensà quan se l'escometi. Que ells ho feren en el cas

present prova que no tenien pas armes per utilitzar. No obstant, seguiren forçant enrera els cavallers, arrapant-se als llurs cavalls amb grapa moridora, i, quan un era coltellat, un altre prenia el lloc del seu camarada caigut, amb una llealtat verament corprenedora.

El monarca indià, astorat i esmaperdut, vegé com els seus fidels subdits queien entorn d'ell, sense gairebé comprendre la seva situació. La llitera en la qual anava brandava d'ací i d'allà, segons la poderosa empenta tirava avant o enrera; i ell esguardava l'aclaparador daltabaix, lo mateix que un mariner abandonat qui, emportat en la seva barqueta pels elements furiosos, veu l'esclat del llamp i sent roncàr el tro a tot volt, ben conscient de que no pot fer res pera canviar el seu fat. A la fi, cansats de la feina de destrucció, els espanyols, a mida que s'enfosquien les ombres de la vesprada, tingueren por de que, després de tot, els pugués escapar el reial premi; i alguns dels cavallers feren un esforç desesperat pera acabar la brega d'un cop, llevant la vida a Atahuallpa. Emperò, Pizarro, qui era el més proper a la persona d'aquell, cridà amb veu estentoria: — Que ningú qui s'estimi la vida toqui a l'Inca,—i, allargant el braç pera protegir-lo, sigué ferit a la mà per un de la seva propia gent; la sola ferida rebuda per un espanyol en aquella acció.

La lluita devingué ara més furienta que mai al voltant de la reial llitera. Aquesta

cada cop brandava més, i a la fi, havent estat matats alguns dels nobles qui la sostenien, acabà per capgirar-se, i el príncep indià hauria anat a terra amb violència si Pizarro i alguns cavallers no haguessin deturat la seva caiguda, emparant-lo amb els braços llurs. La *borla* imperial fou desseguida arrencada del seu front per un soldat nomenat Estete, i el mal-haurat monarca, fortament agafat, sigué portat a un edifici proper, ont el guardaren amb molt de compte.

Així s'acabà tot intent de resistència. El fat de l'Inca desseguida s'escampà per la ciutat i per l'encontrada. S'era esvait l'encís que hauria pogut mantenir aplegats els peruans. Cadascú pensà solament en la seva pròpia seguretat. Adhuc la soldadesca acampada pels voltants s'alarmà i, al saber les fatals noves, se vegeren fugir en totes direccions davant dels llurs perseguïdors, qui, en l'escalf del triomf, no tingueren pas cap mena de compassió. Per fi, la nit, més compassiva que'ls homes, extengué'l seu amistós mantell sobre'ls fugitius, i les tropes esgarriades de Pizarro, oïnt el toc de trompeta, s'acoblaren altre cop a la plaça sagnosa de Caxamalca.

WILLIAM H. PRESCOTT

LA BARALLA DE MESTRE BULL I EL SEU FILL

JOHAN BULL era un jaio enfurismat qui tenia un bon patrimoni al bell mig d'una gran bassa de moll, el qual patrimoni, per raó de ser tot envoltat d'aigua, l'anomenaven generalment *Bullock Island*¹. En Bull era un home enginyós, un ferrer de primera, un traçut ganivetaire, i un notable teixidor i terricaire, a més d'això. També feia excellentment tota classe de cervesa i de fet era una mena de treballador de tots oficis, amb bona mà pera cada un. Afegiu an aqueixes coses que era un minyó ple de cor, un excelent company de

---

1) En l'original d'aquesta humorística presentació de l'emancipació de Nord-Amèrica hi ha un joc de mots que no's pot pas posar en català. *Bull*, en anglès, significa 'l brau', d'ont *Bullock*, el brau castrat, o sia 'l bou. *John Bull* es la personificació del caracter anglès i *Bullock Island* designa l'illa Anglesa. — Nota del Traductor.

beure i passablement honrat, pels temps que corren.

Emperò lo que entelava aquestes qualitats era una inclinació inaguantable a barallar-se, la qual sempre 'l feia ficar en un embolic o altre. La veritat es que no 's pogué enterar mai de que hi havien baralles entre 'ls veïns, sense que 'ls dits li fessin pruija de tantes ganes que li venien de ser en lo més fort de la barreja; perxò casi bé mai l'haurieu vist sense 'l cap badat, o un ull inflat o 'l nas sagnant. Tal era Mestre Bull,—com l'anomenava usualment la pagesia del seu veïnat, — un d'aquells vells arrapats, estrambotics, toçuts, botzinaires, fatxendes, qui mai agafen credit per lo que són, permor de que sempre pretenen ser lo que no són pas.

L'amo tenia tant mala grapa amb els de dintre casa com amb els de fóra, tractant de vegades la seva familia com si no siguessin de la mateixa carn i la mateixa sang quan s'esdevenia que ells fossin d'un parer diferent del seu, en certes materies. Un jorn se les hagué amb el seu noi menut *Jonathan*¹, — a qui deien familiarment *Brother Jonathan*, — respecte de si les esglésies s'havien de nomenar esglésies o bé cases d'aplec; i respecte de si 'ls campanars eren o no detestables. El Senyor, ja sia que s'endugués la pitjor part

---

1) *Jonathan* es la personificació del poble nord-americà. — Nota del Traductor.

de l'argumentació, o bé que per natural s'impacientés de veure-s contradit (jo no puc pas dir quina de les dues coses), lo cert es que agafà una gran enrabiada i jurà que ell purgaria tals nocions de la clepsa del bordegaç. Per tant, se n'anà a trobar alguns dels seus doctors i els féu fer una recepta, composada de trenta nou articles diferents, molts d'ells prou amargants pera certs paladars. Això provà de fer-ho engolir a Jonathan i, trobant que posava mala cara llengotejant, i no s'ho empassaria pas, se li tirà a sobre, pegant-li com una furia. Després li feu de tant mal habitar a casa seva que Jonathan, tot i sent dur com un grop de pi i repte com el couro, no pogué aguantar més. Agafant el fusell i la destral, se ficà dintre un bot i boga que boga a la bassa de moll cap a una altra terra (a la qual el senyor pretenia una mena de dret), amb intent d'establir-se allà i de bastir una casa d'aplec sense campanar, tantost s'hagués tornat prou ric.

Quan hi fou arribat, Jonathan trobà que aquella terra era tota en estat de natura, coberta de boscuria i sense que ningú l'habités, llevat de les besties selvatges. Més, essent un minyó d'empenta, se carregà la destral a una espatlla i el fusell a l'altra, s'aforestà en lo més emboscat de l'ubaga i, estassant-ne un espai, féu una barraca de fustam. Seguint els seus treballs i manejant la destral com un notable bosquerol, en pocs anys va aclarir l'en-

contrada, la qual compartí en tretze bons masos, i, construint-se una bona masia, cap a mig acabar començà a trobar-se recullit i confortable.

Emperò Mestre Bull, qui s'anava fent vell i aferrat, i, a més d'això, tenia molta falla de diners a causa d'haver bagut de pagar darrerament gros perjudici permor d'haver assaltat els seus veïns, fent-los un cap nou, — el mestre, dic, — adonant-se de que Jonathan anava tirant bé pel món, començà a preocupar-se molt de la seva benanança, fins a demanar que Jonathan li pagués una bona renda per la terra que havia aclarida i feta bona per quelcom. Jo no sé pas quin dret s'empescà contra d'ell, i, amb diferents excuses, féu manera d'embutxacar-se tot el guany honrat de Jonathan. De fet, an el pobre xicot no li deixà ni una pesseta pels dies de festa; i, si no fos estat pel respecte filial que sentia envers el vell, certament hauria refusat d'ajupir-se a semblants imposicions.

Malgrat tot això, en poc de temps Jonathan se tornà molt sapat per la seva edat i devingué un minyó alt, ferreny, ben fornit, d'ampla petja, amb un caminar gens airós i de posat senzill; emperò mostrant un aixerit ull viu i prometent ser molt forçut quan hagués fet tota la creixença. Cal dir que era un xicot una mica estrambotic i que tenia unes maneres extranyes; no obstant, tothom qui havia vist John Bull trobava una gran retiran-

ça entre abdós i assegurava que era 'l mateix fill de John i una veritable estella de l'antiga soca. Com el vell senyor, ell tenia tirada a ser entonat i desvergonyat, si bé al mig de tot resultava un minyó tranquil i descuidat qui no s'hauria barallat amb ningú, si l'haguessin deixat estar en pau. Solia vestir unes calces teixides a casa, les quals tenien un seient tant i tant balder, que semblava com si no hi hagués res a dintre. Això feia dir a la gent que ell no tenia fons, i a fe que mentien els qui tal cosa deien i prou s'ho trobaren, pel compte llur, cada vegada que feren enfurismar a Jonathan. Sempre portava un vestit de llana i lli, que no li cobria pas més de la meitat del darrera, i les mànegues del qual eren tant curtes que li'n sortia la mà i un garrot de braç com una espatlla de moltó, tot lo qual era conseqüència de la seva creixença, tant sobtada, que no capigué dintre 'l vestit.

Mentres Jonathan així acreixia la seva força, Bull continuava escurant-li les butxaques de tots els sous que aquell podia afanyar; fins que, a la fi, un jorn, quan l'amo apretava les seves demandes més de lo de costum, acompanyant-les amb menaces, Jonathan s'enrabià tot a cop i ventà la tetera pel cap del vell. El coleric Bull s'enfurismà de debò i, després de motejar el pobre xicot de bergant malcreient, malagrait, enrevoltat, l'agafà pel coll i ne vingué una abraonada furiosa. Això durà força temps, perquè 'l senyor, encara que tingués

anys, era un boxador de primera, amb una còrpora d'allò més. No obstant, a l'últim, Jonathan el féu anar dessota, i abans de deixar-lo aixecar li féu signar un paper renunciant tota pretensió a les masies i regoneixent per sempre més la lliure propietat a Jonathan.

J. KIRKE PAULDING

ELS SELVAGTES DE NORD-AMERICA

(1784)

NOSALTRES els anomenem selvatges perquè les maneres llurs difereixen de les nostres, les quals considerem la perfecció de la civilització. Ells pensen lo mateix de les llurs.

Potser, si poguessim examinar amb imparcialitat les maneres de diferents nacions, no trobaríem pas cap poble tant grogler que fos mancat de regles de polidesa, ni cap de tant polit que no tingués alguna deixia de grogleria.

Els homes indians, en la juvenesa, són caçaires i guerrers: en la vella, consellers; car tot el governament llur es per consell dels savis; no hi ha pas cap força, no hi han pas oficials, per obligar a obeir o donar castigament. Perxò, ells estudien generalment l'oratoria, el millor enraonador tenint la major influència. Les dones indians treballen la terra, fan el menjar, crieu i se cuiden de les criatures, i serveu i transmeten a la posteritat la memoria de les transaccions públiques. Les

feines dels homes i de les dones se consideren naturals i honorables; tenint poques necessitats fictícies, ells tenen lleure de sòbres pera perfeccionar-se en la conversa. La nostra laboriosa manera de viure, comparada amb la llur, la creuen esclava i baixa; i el saber pel qual nosaltres ens fem valer, ells ho miren com cosa frívola i inútil. Un exemple d'això esdevingué en el tractat de Lancaster, a Pennsylvania, l'any 1744, entre el governament de Virginia i les Sis Nacions. Després d'haver-se entès sòbres l'afer principal, els comissionats de Virginia, amb un parlament feren sabedors els indians de que a Williamsburg hi havia un col·legi disposant de diners pera educar el jovent, i que si les Sis Nacions volien enviar mitja dotzena de nois an aquell col·legi, el governament se cuidaria de que siguessin ben recaptats i instruits en tot el saber de la gent blanca. Es una regla de polidesa indiana el no respondre una proposició pública el mateix dia que es feta: ells pensen que fóra tractar-ho com cosa que no s'ho val, i que li mostren respecte prenent temps pera considerar-ho lo mateix que una qüestió important. Per tant, ells diferiren la llur resposta fins al sentdemà, quan el llur orador començà per expressar el pregon convenciment de la benvolença del governament de Virginia al fer-los aquell offeriment. «Car nosaltres coneixem — diu ell — que vosaltres preueu moltíssim la mena de saber que s'ensenya en aquells col·legis i que i

manteniment de la nostra jovenalla entre vosaltres vos seria molt dispendiós. Aixís es que nosaltres som convençuts de que voleu fer-nos un bé amb la vostra proposta i de tot cor vos ne donem grans mercès. Emperò vosaltres, qui sou savis, deveu saber que nacions diferents tenen diferenta concepció de les coses, i per mor d'això no us pendreu pas a mal si les nostres idees respecte d'aquesta mena d'educació s'escauen no esser pas les mateixes que les vostres. Ja n'hem tinguda alguna experiència: uns quants dels nostres minyons foren educats en els col·legis de les provincies del nord, ells sigueren instruits en totes les vostres ciències; emperò quan retornaren a nosaltres eren mals corredors, ignorants de les maneres de viure a bosc, incapaços de soportar fret o fam, no sabien com fer una barraca, agafar un cervo o matar un enemic; parlaven imperfectament la nostra llengua: per raó de tot lo qual no servien per caçaires, ni per guerrers, ni per consellers; ells no eren bons per res, enterament. No obstant, no perxò nosaltres vos ne sabem menys de grat pel vostre amable oferiment, encara que declinem acceptar-lo; i pera mostrar-vos el nostre agraït convenciment, si els senyors de Virginia volen enviar-nos una dotzena dels llurs fills, nosaltres tindrem molt de compte de la llur educació, instruint-los en tot lo que sabem i *ne farem homes*».

Tenint sovint l'avinentesa de reunir con-

sells públics, ells han adquirit molt d'ordre i decència pera celebrar-los. Els vells s'asseuen en els primers rengles, els guerrers després, i les dònnes i criatures a darrera de tot. La tasca de les dònnes es pendre nota exacta de lo que passa, imprimint-ho en la llur memoria (car ells no tenen pas escriptura) i comunicar-ho an els fills llurs. Elles són les actes del consell i preserven tradicions de les estipulacions en tractats d'una centuria enrera, les quals sempre trobem exactes quan les comparem amb els nostres escrits. El qui voldria parlar s'alça: tots els altres serven un pregon silenci. Quan ell ha acabat i s'asseu, ells li deixen cinc o sis minuts pera repensar-se, a fi de que, si ha omès alguna cosa de lo que pretenia dir, o bé si hi té d'afegir quelcom, se pugui alçar altre cop i exposar-ho. L'interrompre un altre, adhuc en la conversa corrent, es considerat una gran grolleria. Que n'es de diferent això de lo que s'estila en un polit Congrés Britanic, ont escassament passa dia sense algun brigit que faci enrogallar el President, de tant cridar a l'ordre! I que diferent de la manera de conversar en la polida companyia d'Europa, ont, si vosaltres no dieu pas ben depressa la vostra frase, us la tallen al bell mig, per l'impacienta locuacitat d'aquells amb els quals converseu, i mai us deixen acabar!

La polidesa d'aquells selvatges en la conversa certament es portada a un excés, car no 'ls permet pas contradir o negar la veritat

de lo que s'assegura en la llur presència. Fent-ho així, ells s'estalvien baralles, verament; emperò, d'altra banda, esdevé difícil de saber lo que ells pensen o l'impressió que'ls feu. Els missioners qui han assajat de convertir-los al Cristianisme, tots se planyen d'això com una de les més grosses dificultats de la llur missió. Els indians escolten amb paciència les veritats de l'evangeli que se'ls expliquen, i fan les llurs senyes usuals d'assentiment o d'aprovació; vos pensariu que ells són convençuts. No hi ha res d'això: es mera civilitat.

Quan algun d'ells ve a les nostres ciutats, la nostra gent sol aplegar-se al seu voltant, guaitant-los i incomodant-los, justament allà ont desitgen estar sols; això ho consideren una gran rudesa i efecte de falla d'instrucció en les regles de civilitat i bons modus. «Nosaltres tenim — diuen ells — tanta de curiositat com vosaltres, i quan veniu a les nostres ciutats desitgem tenir ocasió de guaitar-vos; emperò, amb aquest intent, ens amaguem darrera 'ls boscatges per ont heu de passar i mai ens introduim en la vostra companyia.»

La llur manera d'entrar en els vilers de l'un a l'altre té, així mateix, les seves regles. Tot viatjant se considera incivil que'ls forasters entrin sobtadament al poble sense donar avís de l'apropament llur. Per tant, desseguida que arriben a tret de veu, ells s'aturen i criden, romanent aturats fins que'ls inviten a

entrar. Generalment surten dos vells a cercar-los i els condueixen a dintre. A tots els pobles hi ha un hostatge vacant, anomenat la casa del foraster. En aquell lloc els assojornen mentre els vells volten de barraca en barraca fent sabedors els habitants de que han arribat forasters qui probablement són afadigats i tenen gana, i cadascú els envia lo que pot de vitualles i de pells pera reposar-s'hi. Quan els forasters se són refets, els porten pipes i tabac; i aleshores, nó pas abans, comença la conversa amb preguntes respecte qui són, ont van, quines noves porten, etc., i generalment acaba amb oferiments de servei, si calen guies als forasters, o bé si necessiten res pera continuar la llur jornada; i no's fa pagar res per l'entreteniment.

La mateixa hospitalitat, considerada entre ells una virtut principal, es practicada per les persones soles, de lo qual el nostre interpretador, Conrad Weiser, me donà'l següent exemple. Ell havia estat naturalisat entre les Sis Nacions i parlava bé'l llenguatge Mohock. Anant pel territori indià a portar un missatge del nostre governador al consell d'Onondaga, ell s'aturà a casa de Canasetego, una antiga coneixença, qui l'abraçà, desplegà pells pera que s'hi assagués, li parà al davant algunes llegums bullides i cervo, i barrejà rom amb aigua com beguda. Quan hagué ben menjat i encès la pipa, Canasetego començà a parlar amb ell, li preguntà com li havien anat tots

aquells anys d'ençà que no s'havien vist, d'ont venia ell aleshores, quin era el motiu de la jornada, etc., etc. Conrad respongué a totes les seves preguntes, i, quan el discurs s'anava afuixant, l'indià, pera continuar-lo, digué:

— Conrad, vós heu viscut molt de temps entre la gent blanca i sabeu quelcom de les llurs costums. Devegades som estat a Albany i he observat que un cop cada set dies ells tanquen les llurs botigues i s'apleguen tots dintre la casa gran: digueu-me per què ho fan.

— S'apleguen allà — digué Conrad — pera oir i aprendre coses bones.

— Jo no dubto pas — respongué l'indià — que ells vos ho diuen així; a mi m'han dit lo mateix; emperò jo dubto la veritat de lo que ells diuen, i vos exposaré les meves raons. Darrerament vaig anar a Albany a vendre pells i a comprar flaçades, ganivets, polvora, rom, etc. Ja sabeu que generalment jo solia tractar amb Hans Hanson, encara que aquesta vegada tenia mitges ganes de provar alguns altres marxants. No obstant, primer vaig entrar a casa de Hans per veure lo que ell donaria del castor. Digué que ell no'n donaria pas més de quatre xelins la lliura; «sinó que — afegí — ara no puc parlar de negoci: avui es el dia que'ns apleguem pera aprendre coses bones i me'n vaig a l'iglesia». Jo vaig pensar, entre mi: ja que avui no podem fer tracte, tant se val que jo també hi vagi a l'iglesia; i

vaig seguir an ell. Allà al mig hi havia un home dret, tot vestit de negre, i començà a parlar a la gent, molt enfadat. Jo no vaig entendre pas lo que deia; emperò, adonant-me de que guaitava molt a mi i a Hanson, se m'acudí que ell estava enfadat de veure-m allà: aixís es que vaig sortir defòra, seient-me vora'l casal, feu foc i encenguí la pipa, esperant fins que's disolgué la reunió. També va semblar-me que aquell home havia esmentat quelcom de castor i vaig sospitar que allò podia ser l'objecte de l'aplec llur. Amb aquesta idea, quan ells sortiren, vaig acostar-me al meu marxant: «I bé Hans, — tornava jo; — me refio de que ja us heu avingut pera donar més de quatre xelins la lliura». «No, — digué ell, — no puc pas donar-ne tant: no puc donar més de tres xelins i sis sous». Després vaig enraonar amb alguns altres tractants, emperò tots ells me feren la mateixa tonada: «tres xelins i sis sous», «tres xelins i sis sous». Això va fer-me veure clar que la meva sospita era encertada i que, per molt que ells pretenquin aplegar-se pera apendre coses bones, el proposit real es cercar la manera d'estafar els indians en el preu del castor. No més penseu-hi una mica, Conrad, i sereu del meu parer. Si ells s'apleguen tant sovint pera apendre coses bones, ja fa temps que n'haurien apreses algunes, emperò encara són ignorants. Vós sabeu la nostra usança: si un blanc, viatjant per la nostra encontrada, entra a dintre

d'una de les nostres cabanes, tots nosaltres el tractem com jo vos tracto: el fem secar si ve mullat, l'escalfem si té fret, li donem menjar i beure, a fi de que pugui apaibagar la seva set i fam, i escampem pells toves pera que hi reposi i dormi. Emperò si a Albany jo m'fico a casa d'un blanc i demano vitualles i beure, ells diuen: «Ont són els vostres diners?», i, si jo no'n tinc cap, diuen: «Ja podeu sortir, goç indià!». Veieu, doncs, com ells encara no han après aquelles petites coses bones en les quals nosaltres som instruits sense necessitat de reunions, perquè les nostres mares ens-e les ensenyaren quan erem criatures; i, per tant es impossible que'ls llurs aplecs siguessin, com diuen ells, per cap proposit semblant, ni tinguessin cap de tals efectes: no més són pera cercar la manera d'estafar els indians en el preu del castor.

DOCTOR FRANKLIN

WASHINGTON

EL seu enteniment era gran i poderós, sense ser dels de primer ordre; la seva penetració era forta, si bé no pas tant afinada com la d'un Newton, un Bacon o un Locke; i, fins allà ont veia, jamai cap criteri sigué més ferm. Era lent en obrar, essent poc ajudat per l'inventiva o l'imaginació, emperò segur en la conclusió. D'ací la remarca usual dels seus oficials respecte als avantatges que ell treia dels consells de guerra, ont, escoltant tots els parers, ell triava'l que era millor; i certament mai cap general planejà més judiciosament les seves batalles. En cambi, si'l distreien durant el curs de l'acció, si algun factor del seu plan era espatllat per circumstancies sobtades, trigava a tornar-lo a ajustar. La conseqüència era que ell sovint fallava en el camp i rarament contra un enemic estacionat, com a Boston i a York. Era incapaç de tenir por, acullint el risc personal amb la més calma in-

diferència. Potser lo més sortint del seu caràcter era la prudència, no obrant mai fins que totes les circumstàncies, totes les consideracions, eren madurament pesades, refrenant-se si veia cap dubte; emperò, un cop decidit, anava enterament a la seva, malgrat els obstacles que se li oposessin. La seva integritat era de lo més pur, la seva justícia la més inflexible que jo he conegut mai, no podent torcer la seva decisió cap motiu d'interès o de consanguinitat, d'amistat o de rencunia. Ell era, verament, en tots els sentits de la paraula, un home savi, bo i gran. El seu genit, per natural, era irritable i entonat, si bé la reflexió i la resolució havien obtingut un ferm i habitual ascendent sobre això. No obstant, si algun cop trencava els lligams, era de lo més terrible en la seva colera. Per la despesa era honorable, més també exacte; liberal en contribucions a tot lo que prometia utilitat; emperò arrugava les celles i no cedia als projectes visionaris i a totes les demandes que no fossin mereixedores de la seva caritat. El cor d'ell no era gaire ardent en els afectes; però calculava exactament el valer de cadascú i li donava una solida estimació, proporcionada an el valer. Ja sabeu que la seva persona era fina, la seva estatura exactament lo que un hom podria desitjar; el seu posat, senzill, dret i noble, el millor cavaller del seu temps i la figura més graciosa que's pogués veure a cavall. Si bé en la colla dels amics seus — ont ell podia parlar sense

reserva, amb plena seguretat — prenia part lliurement a la conversa, els seus talents de col·loqui no passaven de la mediocritat, no posseïent ni abundor d'idees ni fluència de paraules. En public, quan se li demanava una opinió tot a cop, no era a punt, era curt i se veia embarçat. Amb tot, escrivia fàcilment, una mica difús, en un estil senzill i correcte. Això ho havia adquirit per la conversa amb el món, car la seva educació era merament llegir, escriure i aritmetica usual, a lo qual afegí, més tard, l'agrimensura. Empleava 'l temps especialment en l'acció, llegint poc i encara solament d'agricultura i historia anglesa. La seva correspondencia devingué necessàriament extensa i, fent el diari de les seves tasques agricòles, ell ocupava la major part de les hores de lleure a dintre casa. En conjunt, el seu caracter era perfecte com ensemble, dolent en res, indiferent en algunes coses; i ben de veritat se pot dir que jamai la natura i la fortuna s'acoblaren més completament pera fer un gran home i pera posar-lo en la mateixa constellació de tota la gent de valer qui han merescut una perdurable remembrança humana. Perquè la seva estrella sigué 'l singular mèrit i el destí de comandar amb sort els exèrcits de la seva terra durant una guerra difícil pera l'establiment de l'independencia; de dirigir els consells durant la naixença d'un governament novell en les seves formes i principis, fins que s'hagués encarrilat dintre una marxa

quieta i ordenada; i d'obeir escrupulosament les lleis durant tota la seva carrera, civil i militar, de lo qual no ns presenta pas cap altre exemple l'història de tot el món.

THOMAS JEFFERSON

JOHN LOCKE I WILLIAM PENN¹

PENN, no tenint fiances de remei a Europa, decantà tota l'energia del seu enteniment a realisar l'establiment d'un governament lliure en el Món Novell. Pera aquesta «fi celestial» ell era preparat amb una vida severament disciplinada i l'amor, sense dissimulació, que formava la base del seu caracter. El sentiment d'humanitat coratjosa era tant fort a dintre seu, que no's podia contenir: lo mateix que amb John Elliot i Roger Williams, la benivolença s'esbandia prodigament del seu cor sempre vessant; i quan, a les darreries de la seva vellor, fou malmesa la seva intellectuitat i la seva raó prostrada per l'apoplexia, la dolçor del tremp d'ell s'alçà serenament damunt

---

1) Com que a tot arreu del món «les comparances són odioses», els anglesos no s'avingueren pas de grat an aqueixa biografia dualista i s'afanyaren a pregonar un major enlairament d'En Locke. — Nota del Traductor.

la nuvolada de la malaltia. Posseint una extraordinària grandor d'enteniment, vastes concepcions, remarcables pera la llur universalitat i precisió, i «excedint en dons especulatiu»; coneixedor d'homes i llibres i governaments, sabent varies llengües i les formes de combinacions polítiques, tal com existien a Anglaterra i a França, a Holanda i en els principats i ciutats lliures d'Allemanya; malgrat això, cercà la font de saviesa en la seva pròpia ànima. Humà per natural i pel sofriment; familiar de la reial família; intim de Sunderland i Sydney; conegut de Russell, Halifax, Shaftesbury i Buckingham; com membre de la Royal Society, company de Newton i els grans escolars del seu temps—ell preuava més les iniciatives d'un esperit independent que no pas les decisions del saber, i reverenciava més la senzilla sinceritat del Pastor de Nottingham que no pas l'autoritat dels filòsofs. I ara, essent en el meridià de la vida, tant sols un any més vell de lo que era Locke, quan, dotze anys abans, hagué bastit una constitució per La Carolina, el legislador Quaker vingué al Món Novell a posar els fonaments d'estats. Imitaria ell l'envanit sistema del gran filòsof? Locke, lo mateix que William Penn, era tolerant: abdós estimaven la llibertat, abdós se dalien per la veritat en la sinceritat. Emperò Locke encengué 'l brandó de llibertat en el caliu de la tradició: Penn, a la llum viventa en l'ànima. Locke cercà la veritat

servint-se dels sentits i el món exterior: Penn guaitava endintre, a les divinals revelacions en cada esperit. Locke comparava l'ànima a un full de paper blanc, de la mateixa manera que Hobbes l'havia comparada a una llicorella sobre la qual el temps i l'atzar podien ratllar l'experiència llur: pera Penn, l'ànima era un orguen qui instintivament alena divinals harmonies, com aquells instruments de musica que són fets d'una manera tant curiosa i perfecta que, un cop se'ls ha posats en moviment, ells de per sí esplaien totes les melodies designades per l'artista qui 'ls féu. Pera Locke «la Consciencia no es altra cosa que la nostra propria opinió de les nostres propres accions»: pera Penn, ella es l'imatge de Déu i l'oracle d'Ell en l'ànima. Locke, qui mai siqué pare, considerava que «el deure dels pares de preservar els fills llurs no s'havia pas d'entendre sense premis i castics»: Penn estimava 'ls seus fills sense cap pensament en les conseqüències. Locke, qui mai se mullerà, declara que 'l matrimoni es un afer dels sentits: Penn reverenciava les dònes com l'objecte d'afecte fervent, intern, fetes, no pas pera luxuria, sinó pera l'amor. Estudiant l'enteniment, Locke comença per les dèus de la saviesa: Penn, amb l'inventari dels nostres tresors intellectuals. Locke dedueix el governament desde Noè i Adam, i el fonamenta sobre 'l contracte i anuncia que la seva fi es la seguritat de la propietat: Penn, lluny de

recular fins a Adam, o adhuc Noè, declara que «deu haver-hi un poble abans d'un governament» i, deduït de la natura moral de l'home el dret d'instituir governament, cerca les seves regles fonamentals en els dictats immutables «de la raó universal», la seva fi en la llibertat i la felicitat. El sistema de Locke mena a lluites entre faccions dels més oposats interessos i propòsits: la doctrina de Fox i de Penn, no essent altra cosa que el credo comú de l'humanitat, prohibeix la divisió i assegura l'unitat moral més enlairada. Pera Locke, felicitat es plaer; les coses són bones o dolentes solament per referencia al plaer i al dolor; i «l'inquirir respecta el bé suprem es tant absurd com discutir si el mellor menjar són pomes, prunes o nous»: Penn, posava la felicitat en la subjecció dels instints més baixos a l'instint de la Deïtat d'adintre el pit, creia que el bé i el mal són eternalment i sempre tant dissemblants com la veritat i la mentida, i pensava que el cercar el bé suprem encloïa el propòsit de l'existència. Locke diu clarament que si no sigués pels premis i castigaments enllà de la fossana, «es certament dreturer de menjar i de beure i de gaudir tot lo que ns delita»: Penn, com Plató i Fenelon, mantingué la doctrina tant terrible per als dèspotes, que Déu s'ha d'estimar permor d'ell mateix, i la virtut ha d'esser practicada per raó de la seva bellesa intrinseca. Locke fa derivar dels sentits l'idea d'infinïtat, la descriu com purament negativa

i no l'atribueix a res d'altre sinó espai, durada i nombre: Penn derivava l'idea de l'ànima i l'atribuïa a la veritat, i a la virtut i a Déu. Locke declara que l'immortalitat es una qüestió en la qual la raó no hi té res que veure, i que la veritat revelada deu esser sostinguda per senyals exteriors i actes visibles de poder: Penn vegé la veritat per la llum d'ella mateixa i invitava l'ànima a ser testimoni de la seva propria gloria. Locke creia que «no hi ha tanta de gent amb opinions errades, com se suposa correntment, perquè la major part no tenen cap opinió i no saben pas per lo que breguen»: Penn vindicava 'ls més aiximateix, emperò era la veritat que era 'l comú heredament de la raça. Locke, en la seva amor per la tolerancia, clamava contra 'ls metodes de persecució, considerant-los «pràctiques Papistes»: Penn no censurava pas cap secta, emperò condemnava per inhumà 'l fanatisme de tota mena. Com a legislador pera l'America, Locke temia una democracia massa nombrosa i reservava tot el poder pera la riquesa i els propietaris feudals. Penn creia que Déu es en totes les consciencies, la seva llum en totes les ànimes; i, per tant, allargant els braços, ell construí — tals són les seves paraules — «una colonia lliure pera tota l'humanitat». Aquesta es la lloança de William Penn: que en un temps que havia vist com una revolució popular feia naufragar la llibertat del poble entre colles egoistes, que havia vist Hugh Peters i Henri

Vane pereixer penjats o escapsats per la destralt; en un temps que Sydney nodria l'orgull del patriotisme, més aviat que no pas el sentiment de filantropia, quan Russell era partidari de les llibertats del seu estament i no pas de novelles concessions, quan Harrington i Shaftesbury i Locke pensaven que el governament devia estrebar sobre la propietat, — Penn no desconfià de l'humanitat i, encara que tota l'història i l'experiència negaven la soberania del poble, osà servir la noble idea de la capacitat de l'home per al propi governament. Conscient de que a Anglaterra no cabia pas la prova d'això, l'entusiasta pur, desterrat voluntari com Calvin i Descartes, era vingut a les ribes del Delaware pera instituir «EL SANT EXPERIMENT».

G. BANCROFT

LA VIDA RURAL A SUECIA

EN la vida rural de Suecia encara hi roman quelcom de patriarcal que 'n fa un tema escaient pera esser cantat. Una senzillesa gairebé primeval regna en aquella encontrada del nord — casi bé soletat i quietor primevales. Passeu el portal de la ciutat i, com per art magica, l'escena 's torna un ferestec paisatge de boscuria. Al voltant vostre hi han forests d'abets. Dessobre 'l cap penja la llarga branca da tall de ventalls, arrocegant-se plena de molça i pesanta de pinyes vermelles i blaves. Sota 'ls peus hi ha una catifa de fulles groguenques, i l'aire es dolç i flairós. Per un pontet de fustam traverseu un rierol argentat; i desseguida sortiu a una comarcada de masies, plasenta i assoleiada. Cledes de fusta separen els camps veïns. A través del caminal hi han portelles que són obertes per colles de mainada. Els pagesos se lleven els barrats llurs quan passeu; si estornudeu, ells diuen: «Déu us beneesca». Les cases dels poblets i de les viles

més petites són totes fetes de troncs desbastats i la major part pintades de vermell. Per l'enfustissat dels hostals hi esbarrien els flairosos llucs del brançam de l'abetosa. A molts poblets no hi ha hostal, i els pagesos s'ho prenen per torn de recullir els viatgers. L'estalviadora mestressa us acondueix a la mellor cambra, en les parets de la qual hi han penjades escenes de la Bíblia, rudament pintades; i us porta les seves revingudes culleres d'argent — un heretament pairal — pera treure'l recuit de l'escudella. Vos donen coques de farina de civada, pastades mesos abans, o bé pa de matafaluga i celiandria, o potser una mica d'escorxa de pi.

Mentrestant el seu ferreny home ha tret els cavalls de l'arada i els guarneix an el vostre cotxe. Viatgers solitaris van i vénen en extranys carruatges d'un cavall. Molts d'ells duen la pipa a la boca, i penjant del coll, a davant, tenen una bossa de cuiro en la qual porten tabac i els grans bitllets de banc d'aquella terra, tant grossos com les vostres dues mans. També us trobeu amb colles de pageses dalekernianes, fent via cap a casa o anant a ciutat a cercar feina. Caminen descalces, traïnant les sabates a les mans, les quals sabates tenen talons alts sota'l buit del peu i sòles d'escorxa de bedoll.

Sovintegen així mateix les esglésies de poble, situades vora-cami, cada una amb el seu jardinet de Gethsemani. En els llibres de

la parroquia, sens dubte són anotats grans events. Algun rei de l'antigor sigué batejat o soterrat en aquella església, i un menut fossaire, amb una clau rovellada, us mostra la font baptismal o bé 'l sepulcre. En el cementiri hi han algunes flors i molta d'herba verda, i cada dia l'ombra del campanar, amb el seu punxagut dit llarg, compta les tombes, representant un rellotge de la vida humana, en el qual les hores i els minuts són les fosses de la gent. Les lloses són planes i amples i baixes, i potser enfonsades, com els teulats de cases velles. Sobre algunes hi han escuts d'armes; en altres solament les inicials dels pobres ocupants, amb una data, lo mateix que en els sotres de les masies holandeses. Tots ells dormen amb les llurs testes vers ponent. Cadascú, quan morí, tenia un ciri encès a la mà; i dintre la seva caixa foren posats els petits tresors del cor i una peça de moneda per la darrera jornada. Infants qui vingueren sense vida al món sigueren portats en braços de vells amb cabells blancs a l'únic braçol en que sempre dormiren; i en la mortalla de la mare finada se posaren els volquers de la criatura qui visqué i morí dintre la seva sina. I damunt d'aquesta escena, el pastor del poble guaita desde la seva finestra en la quietor de mitja nit i diu en el seu cor: «Que tranquilament reposen tots els qui són trespassats!».

Vora la porta de la sagrera hi ha una caixa d'almoines, lligada per brides de ferro a un

troç de pal i assegurada amb un candau, soplujada per un rafec de fusta en davallada. Si es diumenge, la pagesia seu en els esglaons de l'iglesia i fullegen els llurs llibres d'anar a missa. D'altres van venint pel camí amb el llur estimat pastor, qui 'ls parla de coses santes, desde sota 'l seu barret d'amples ales. Ell parla dels camps i de les cullites, i de la paràbola del sembrador qui anà a la sembra. Ell els mena cap al Bon Pastor i a les placentes pastures de la terra espiritual. Ell es el llur patriarca i, com Melquizedec, sacerdot i rei ensem, si bé no té pas altre trono que la trona. Les dònes porten llibres de cantic a les mans, embolicats amb mocadors de seda, i escolten devotament les paraules del bon home; emperò als jovincels, com Gallio, tant se'ls endona d'aqueixes coses. Ells són enfeinats comptant els plec i els gipons de les pagesetes, el llur nombre essent una senyal de la riquesa de la qui'ls duu. Això pot acabar en una esposalla.

Assajaré de descriure unes esposalles de poble a Suecia. Serà en temps d'estiu, permor de que pugui haver-hi flors, i serà en una província del sud permor de que la nuvia pugui ser maca. El cant matiner de l'aloua i del gall se barregen en l'aire pur de matinada, i el sol, celestial gojat amb rinxos d'or, s'alça a llevant, de la mateixa manera que'l nostre nuvi de la terra, amb cabell ros, se lleva en el sud. En el pati hi ha ressò de veus i petjar de potes i

s'ensellen cavalls que 's treuen de l'estable. El corcer que ha de portar el nuvi duu un manyoc de flors en el front i una garlanda de blauets al voltant del coll. Els companys de les masies veñnes entren montats, amb les llurs mantes blaves voleiant en el vent; i, finalment, el gojós nuvi, amb un fuet a la mà i un monstruós ram de flors en el pit del seu gec blau, surt de la cambra; i desseguit a cavall i cap a vila, ont la nuvia ja està esperant.

A davant de tot cavalca 'l cap de colla, seguit de mitja dotzena de musics de poble. Darrera d'ells ve 'l nuvi entremig dels seus dos gojats, i després quaranta o cinquanta amics o convidats a casament, la meitat d'ells potser amb pistoles i escopetes a la mà. Clou el seguici una mena de carreta de fato, carregada de menjar i beure per aquests alegres pelegrins. A l'entrada de cada poble hi ha un arc triomfal, ornat amb flors i flocs i semprevives; i, quan ells hi passen dessota, els convidats de nocés saluden a escopetades i tota la processó s'atura. I del dret de cada butxaca 'n vola una botella plena de punx o d'aiguarent. La passen de mà en mà entre la colla; porten provisions de la carreta, i, després de menjar i de beure i de cridar visques, la processó torna a tirar avant i a la fi s'acosta a casa de la nuvia. Quatre heralds s'avancen a cavall pera pregonar que un cavaller i els seus servents són en el bosc proper i demanen aculliment.

— Quants sou? — pregunta 'l pare de la nuvia.

— Pel cap baix, trescents, — es la resposta.
I an això aquell replica:

— Sí? Doncs encara que siguessiu set vegades més, tots serieu benvinguts; i en penyora de lo que dic rebeu aquest got.

Aleshores cada herald reb una bona mesura de cervesa; i bentost la jovial companyia invadeix el pati de la masia amb molta gatzarra, i, cavalcant entorn de l'arbre de Maig, que es al bell mig, descavalquen entre gran esclat i floreig de musica.

A la sala seu la núvia, amb una corona sobre 'l cap i una llagrima en els ulls, com la Verge Maria en les pintures d'esglésies velles. Va vestida amb jipó i mantell vermells, amb folgades mànigues de llana. A la cintura porta un cinyell daurat, i al voltant del coll, enfílalls de grans d'or i una cadena d'or. Sobre la corona reposa una garlanda de roses de pastor, i, dessota, una altra de xiprers. Deixat anar sobre les espatlles, cau el seu cabell ros; i els innocents ulls blaus d'ella guaiten a terra. Oh tu bona ànima! Tu tens les mans dures, emperò un cor tendre! Tu ets pobre. Els mateixos ornaments que duus no són pas teus. Han esset llogats pera aquest gran jorn. Emperò tu ets rica; rica de sanitat, rica d'esperança, rica en la teva primera, jovenivola, ferventa amor. Que la benedicció del cel sia sobre teu. Així pensa 'l capellà de la parroquia quan uneix les mans de la núvia i del nuvi, dient en to baix i solemniat:

— Jo t don en matrimoni aquesta damisella, pera que sia amb tota honor la teva muller esposada, i pera compartir la meitat del teu llit, el teu forrellat i la teva clau, i un de cada tres sous que vosaltres dos puscau posseir, o puscau heretar, i tots els drets que proveeixen les lleis del Upland i que donà 'l sant Rei Erik.

Aleshores se serveix el dinar i la núvia seu entre 'l nuvi i el capellà. L'orador de la colla fa un parlament seguint l'antiga usança dels seus pares. Ell el teixeix bé amb citacions de la Bíblia i invita 'l Salvador que sia present en aquesta festa d'esposalles, com ho sigué a les bodes de Canà de Galilea. La taula es parada sense escatimar-hi res. Cadascú allarga 'l braç i l'àpat se fa joiosament. Entre cada plat, el punx i l'aiguardent fan el tom; i ací i allà s'encén una pipa, mentre s'espera l'altre servei. S'hi estan força a taula; emperò, així com totes les coses deuen tenir acabament, també s'ha d'acabar un dinar suecià. Després comença la dança. La menen la núvia i el capellà, els quals executen ensemble un solemniat minuet. Fins més enllà de mija nit no ve 'l darrer ball. Les noies formen una anella a l'entorn de la núvia, pera guardar-la de les mans de les dònes maridades, qui assajen de rompre 'l cercol magic i d'agafar la llur novel·la germana. Després de molt bregar, elles hi reixen; i li treuen la corona del cap i els joiells del coll, i li desfan el gipó i li lleven el mantell,

i com una verge vestal, tota vestida de blanc, ella marxa, no pas cap a la seva fossana, sinó vers la seva cambra nupcial, i els convidats de noces la segueixen amb ciris encesos a les mans. I això es una esposalla de poble.

Tampoc dec oblidar les estacions sobtosa-ment cambiantes dels climes del nord. No hi ha pas primavera llarga i entretinguda, desplegant les fulles i badant les flors, d'una a una; no hi ha pas darrevera llarga i duradera pomposa en fulles multicolors, ni la roentor dels estius indians. Emperò l'hivern i l'estiu són meravellosos i passen de l'un a l'altre. Escassament la guatlla ha parat d'escatxejar entre 'l blat, quan ja l'hivern, desde 'ls replecs de núvols que s'arroceguen, sembra a la voleia neu, carmells i craquejanta pedregada sobre la terra. Els jorns minven depressa. Abans de gaire, el sol casi bé no surt dessobre l'horizont, o bé no surt gens. La lluna i els estels lluen a través de la claror del dia; solament a mig-dia 's veuen palids i esvanits i en el celatge del sud una lluiçor vermella, roenta, com de posta de sol, creua per l'horizont i després s'apaga. I plasentment sota la lluna argentada, i sota 'ls solemnials estels silenciosos, vibren les sabates d'acer dels patinaires damunt la mar glaçada i s'ouen veus i el sò de campanes.

I es aleshores que les Llums del Nord comencen d'encendie-s, feblement de primer, com raigs de sol llenegants sobre les aigües

de la mar blava. Després una lluentor de suau carmesí tenyeix el cel. Hi ha un enrogiment a la galta de la nit. Les colors vénen i se'n van, i cambien de carmesí a color d'or i d'or a carmesí. La neu es esquitxada de llum rosada. D'abdues bandes del zenit, vers l'est i vers l'oest, flameja una espasa de foc, i una ampla faixa esbiaixa 'l cel, com en una posta de sol estival. Flonjos nuvols de porpra vénen navegant per l'espai, i a través els llurs vaporosos plecs, els estels, llambregants, lluen blancs com l'argent. Amb aqueixa pompa s'anuncia 'l joiós Nadal, malgrat que tant solament un estel pregonà 'l primer Nadal. I en recordança d'aquell jorn els pagesos suecians dancen sobre la palla i les noies pageses tiren palletes al sostre enfustat de la sala, i per cada palleta que 's clava dintre una esquerdà, anirà un escuder a les llurs esposalles. Ja ho crec que n'es de joiós el Nadall Per la gent piadosa hi haurà cançons d'iglesia i sermons, emperò pels pagesos suecians, aiguardent i cervesa bruna com les castanyes, servida en escudelles de fusta; i el gran pa-de-pessic de Nadal coronat de formatge i engarlandat de pomes i enarborant un canalobre de tres branques damunt del repàs de Nadal. També 's contaràn rondalles de Jons Lundsbracka i de Lunkenfus, i el gran Riddar-Finke de Pingsdaga¹.

---

1) Això són noms de contes populars.

I ara ja som al mig del rialler estiu, tot enfullat, ple de florides i de canturies de rosinyols! Sant Joan ha pres les flors i el festival del pagà Balder, i a cada poble hi ha un Arbre-de-Maig, de cinquanta peus d'alçaria, amb trenes i roses i flocs voleiants en l'aire, i un fressós penell al cim de tot, pera senyalar al poble, d'ont ve'l vent i cap a ont va. El sol no s'pon fins a les deu del vespre, i la mainada encara juga pels carrers una hora més tard. Les finestres i les portes són totes obertes de bat a bat, i podeu vetllar, llegint fins a mija nit, sense necessitat de candela. Oh! I que n'es de bella la nit d'estiu, la qual no es pas nit, sinó un dia sense sol, emperò també sense nuvols, davallant a la terra amb rosades i ombres i rabejanta frescada! Que bell el llarg i dolç crepuscol que, com un fermall d'argent, uneix avui amb ahir! Que bella l'hora silenciosa, quan el matí i el vespre així fan la vetlla ensemble, donant-se les mans, dessota l'espai desestel·lat de mija nit! Desde'l cloquer de l'iglesia, en la plaça pública, la campana diu les hores amb una suau tonada musical; i el vigilant, la torra de guaita del qual es el campanar, bufa'l corn tants de cops com martel·lades, i per quatre vegades, als quatre caires del cel, ell canta amb veu sonora:

«Alerta, guaitadó!
Ja són les dotze!
Déu servi'l poble
de foc i de brandó

i de mans irades!
Les dotze tocases!»

Desde 'l seu niu d'aureneta en el campanar,
ell pot veure 'l sol durant tota la nit; i, més cap
al nord, el capellà s'està a la porta de casa seva
en la calor de mija nit, i encén la pipa
amb l'usual vidre de multiplicar.

*
HENRY W. LONGFELLOW

EL MESTRE D'ESTUDI

PERA mi ha esset un motiu de plaer, si bé un de trist, que al fer aquest public homenatge al valer del nostre amic finat, els respectables membres de dues corporacions, una d'elles la més consagrada i eficienta en les seves investigacions científiques, l'altra comprnent tants de noms eminents per la filantropia i el saber, se sien aplegades pera honorar la memoria d'un mestre d'estudi.

Hi han temes més pretenciosos que aquest pera l'elogista. La lloança d'un home d'Estat, d'un guerrer o d'un orador, proveeixen motius més brillants pera l'eloqüencia ambiciosa; emperò cap tema pot esser-ne més mereixedor ni més profitós pera l'avantatge pública.

L'illustrada liberalitat de molts dels nostres governaments d'Estat (entre 'ls quals podem pretendre una vistosa distinció a favor del nostre) extenent el sistema escolar comú per tota la llur població, ha portat l'educació elementaria a la porta de totes les families. En

aquest Estat, resulta de la Memoria anual del Secretari de l'Estat que, a més de les cinquanta acadèmies i nombroses escoles privades incorporades, hi han unes nou mil escoles de districte, en cada una de les quals se dona regularment instrucció. Actualment aqueixes contenen mig milió de criatures, a les quals s'ensenya, en el sol Estat de Nova York. An aqueixes poden afegir-se nou o dèu mil més de jovincels en les institucions superiors d'instrucció, deixant de banda els col·legis.

De quina influencia incalculable, en bé o en mal dels més preuats interessos de la societat, té d'esser, doncs, lo presuposat pera l'estament d'aquest gran cos de mestres i la consegüent respectabilitat dels individus qui 'l componen?

A la recent elecció general d'aquest Estat, més de trescentes mil persones donaren el llur vot. D'ací trenta anys, la gran majoria d'aquestes ja seran finades; els llurs drets seran exercits i els llurs deures assumits per aquestes mateixes criatures els enteniments de les quals ara s'obren pera rebre les llurs primeres i més durables impressions de part dels dèu mil mestres d'estudi d'aquest Estat.

¿Què més hi ha, en tot el nostre sistema social, d'una acció tant extesa i poderosa sobre 'l caracter nacional? Hi ha una altra influencia més poderosa i no més una. Es la de la MARE. Les formes d'un governament lliure, les previsions d'una savia legislació, les esquemes

de l'estatista, els sacrificis del patriota, són com si res comparat amb aquelles. Si 'ls futurs ciutadans de la nostra republica tenen d'esser mereixedors del llur ric heretament, han de ser fets tals principalment permor de la virtut i de l'intelligença de les mares llurs. Es en l'escola de la tendresa maternal que les afecions generoses se tenen de despertar primer i devenir habituals, — que 'l primerenc sentiment de pietat s'ha de deixondir i dirigir dre-turerament, — que 'l sentit del deure i la responsabilitat moral s'han de desplegar i illuminar. Emperò, a la seguida d'aquesta deù pura i santa d'influencia moral, en estament i eficacia ve 'l mestre d'estudi. Presentment ja ho es de poderosa. Què es lo que seria si a cada una d'aqueixes escoles de districte, que ara comptem per milers que anyalment creixen, s'hi trobés un mestre ilustrat sense pedanteria, religiós sense hipocresia ni fanatisme, gojós i aimant de la seva professió i honorat en el compliment de la seva tasca! Que 'n fóra de gran l'influencia intellectual i moral d'un tal cos d'homes! Com aquests ja n'hi han molts entre nosaltres — homes humilment savis i obscurament útils, als quals no pot descoratjar la pobresa, ni l'oblidança degradar. Emperò, pera formar un cos d'homes aitals, tant nombrós com ho demanen les necessitats i la dignitat del país, la llur labor deu esser remunerada escaientment, i ells mateixos i la professió llur estimats i honorats.

La feina del mestre d'estudi es treballosa i ingrata; les seves recompenses són magres i escasses. És clar que ell pot ser i deuria ser encoratjat pel convenciment de que fa bé, aquesta consolació la millor de totes, aquest motiu el més noble de tots. Mes això, també, sovint té de ser ennuvolat pel dubte i l'incertesa. Per obscura i ingloriosa que la seva ocupació diària pugui aparentar a l'orgull erudit o a l'ambició mundanal, no obstant, pera reïxer verament i encertar, ell deu esser animat per l'esperit dels mateixos grans principis que inspiraren als més il·lustres benefactors de l'humanitat. Si a la seva tasca ell porta gran talent i riques adquisicions, s'ha d'acontentar esperant, anys a venir, la provança de que la seva feina no ha pas esset perduda — de que la bona sement que diàriament ell escampa fóra de casa, no cau en terrer pedrós i se mustiua, o entre espines ont l'ofegaran les angoixes, els enganyos o 'ls vicis del món. Ell té d'aconsolar el seu esforç amb la mateixa fe profetica que permeté als més grans dels filòsofs moderns, entremig de l'oblidança i el menyspreu del llur propi temps, de considerar-se que va semblant llevar de veritat pera la posteritat i a cura del cel. Ell deu armar-se contra la decepció i la mortificació, amb una part d'aquella mateixa noble refiança que guarí 'l més gran dels poetes moderns quan, aclaparat pels neguits i el perill, per la pobresa, la veltor i la ceguera, encara

«...En somni profetic ell vegé
la juvenesa per naixer, amb piadosa temença,
aixamorar-se de totes les virtuts de la seva sagrada
[pagina]»

Ell deu conèixer els seus deixebles i li ha de plaure ensenyar-los, no pas els magres elements del saber, sinó el secret i l'usança de la llur propia força intel·lectual, excitant-los i capacitant-los pera que, després de llavors, ells mateixos alcin el vel que cobreix la majestuosa forma de la Veritat. Ell té de sentir fonament la reverència que's deu a l'enteniment juvenivol, forjat de poderoses, encara que no desenrotllades energies i afectes, i destins misteriosos i eternals. Permor d'això, ell té d'haver après a honorar si mateix i la seva professió, i de considerar els seus esforços, que altrament són mal pagats, com la molt gran recompensa propia.

Si tals són les dificultats i els defalliments, tals els deures, els motius i les consolacions dels mestres qui són mereixedors d'aquest nom i confiança, que n'es, doncs, d'imperiosa l'obligació que té cada ciutadà il·lustrat, qui sab i sent el valer de semblants homes, d'ajudar-los, d'encoratjar-los i d'honorar-los!

Emperò no ns acontentem pas amb fer solament honor al merit quan es soterrat. Provem la nostra gratitut als morts assajant fidelment d'enlairar l'estament, d'engrandar l'utilitat i d'apujar la personalitat del mestre d'estudi, entre nosaltres. Així es com mellor do-

narem testimoni de la nostra gratitud envers els mestres i els guiadors de la nostra propia juvenesa, així servirem mellor el nostre país, i així, d'una manera més efectual, escamparem per la nostra encontrada llum, i veritat, i virtut.

MR. VERPLANCK

DEFENSA DE L'ENTUSIASME

RECONEGUEM la bellesa i el poder del ver-
dader entusiasme, i, malgrat lo que
poguem fer pera ilustrar nosaltres mateixos
o els altres, guardem-nos d'aturar o refredar
cap sentiment adalerat. Car, ¿què es l'huma-
nal esperit, per ric que sia de saviesa o enfor-
tit per l'exerciment, sense la companyia d'un
cor ardent i sensitiu? La llum seva pot illu-
minar, emperò no pas inspirar. Pot escampar
una radiança freda i de clar de lluna sobre 'l
camí de la vida, més no escalfa cap flor fins a
badar-la, no deslliura fontanes tancades pel
glaç. El doctor Johnson solia dir que un obsti-
nat racionalisme 'l privà de ser papista. Aques-
ta mateixa causa, que no 'ns priva a molts
de nosaltres de descarregar els nostres cors
i d'alenar les nostres devocions an els sagraris
de la natura? Hi han influències que envolten
l'humanitat, massa subtils per al bisturí de la
raó. En els nostres millors moments tenim
clara consciència de la llur presència, i si hi ha

alguna barrera pera la llur acció benhaurada, justament es una intel·lectualitat emmotllada. A més d'això, l'entusiasme es la vera vida dels esperits afavorits. Peseu les vides dels qui són gloriosos en art o en literatura, en tots els temps. ¿Què són, sinó histories de treballs i de sacrificis suportats pels cors adalerats dels llurs devots? Dant composà el seu immortal poema entremig del desterrament i del patir, empès per la noble ambició de vindicar-se a la posteritat; i l'angel més dolç del seu paradís es l'objecte de la seva primera amor. Les mellors fisionomies de les quals ens han fet deixa els pintors antics, són les de sers preats, intimament associats amb la fama llur. La cara de la mare d'En Rafael se barreja en l'angelica bellesa de totes les Madones d'ell. La filla del Tiziano i la muller del Correggio se van retrobant en les llurs obres. Ja fa bé Foscolo d'anomenar les belles arts, filles de l'amor. El pregon interès amb que els italians acullen els homes de talent, els inspira cap als més potents esforços. L'entusiasme nacional es el gran nodridor dels genis. Quan l'estatua de Perseu d'En Cellini sigué exhibida per primera vegada a la Piazza de Florença, fou envoltada durant quatre dies per una corrua d'admiradors i centenars de sonets de lloança foren posats en el seu pedestal. El Petrarca sigué coronat de llorer, a Roma, pels seus treballs poetics, i colles de gent qui no saben de lletra encara's poden veure en el moll de

Napols escoltant un llegidor de Tasso. La raó no es pas el sol interpretador de la vida. La deù d'acció es en els sentiments. La mateixa religió no es més que un estat d'afeccions. Una vegada a la vall de l'Arno vaig trobar una bella pagesa, i al demanar-li quantes criatures tenia: «Ne tinc tres ací i dues en el paradís», respongué ella tranquilament, amb un to i una manera de corprenedora i grave senzillesa. La seva fe era del cor. Tal com es constituïda l'humana natura, es en el més alt grau natural que les rares potences sien excitades per apreciacions voluntaries i espontànies. ¿Qui es que no se sentiria empès a grans gestes si sabés que cada bellesa que exhibís la seva tela, o cada nota perfecta que alenés, o cada vera inspiració de la seva lira, havien de trobar seguit ressò en un miler de pits? Lord Brougham diu que'l mot «impossible» es la llengua-mare dels esperits petits. ¿Què es, demano jo, lo que pot contrarrestar la propria malfiança i sostenir els més enlairats esforços de la natura nostra, sinó l'entusiasme? Major quantitat d'aquest element despectaria'l geni i alegraria la vida de Nova Anglaterra. Mentres l'home merament intel·lectual medita i l'home de mera il·lustració cita autoritats, l'home de sentiment obra, realisa, adolia completament les seves energies. El seu adalerat i fort cor no deixarà pas reposar el seu esperit: un impuls interior l'empeny a encorporar els seus pensaments.

An ell li cal simpatia; ell necessita resultats. I la natura cedeix an el magic, reconeixent-lo com a fill d'ella. La noble estatu a surgeix del marbre, la parlanta figura s destaca de la tela, la cadena electrica es tocada a l'interior dels seus consemblants. Ells reben les seves idees, responen a la seva crida i reciproquen la seva amor.

Constant proveiment de saber a l'intellecte i exclusiva cultura de la raó, certament poden fer un pedant i un logic; emperò la probabilitat es que aquests beneficis, si realment són tals, se guanyaran a despeses de l'ànima. El sentiment, en la seva acceptió més ampla, es tant essencial com l'esperit, pera la vera fruició i gracia de la vida. Els coneixements tecnicos i aquella rapidesa de comprensió que la gent de Nova Anglaterra anomena *smartness*, no són pas tant valiosos pera un ser humà, com sensibilitat pera lo bell i una espontania apreciació de les divinals influencies qui omplen els reialmes de la visió, del sò i el món d'acció i de sentiment. Les aficions, els afectes i els sentiments són més absolutament l'home que no pas els seus talents o il·lustració. I, no obstant, es mijançant aquests darrers que nosaltres podem apreciar el caracter, del qual tot lo més ne són fragmentaries evidencies. Es remarcable que en el Novell Testament són tant rares les allusions a l'intellecte, mentres que'l «cor» i l'«esperit de que som fets» sempre s re-

treuen. La simpatia es «la clau daurada» que desforralla els tresors de la saviesa; i això depèn de la vivor i l'escalf del sentiment. Però es que Tranio aconsella: «En un mot, senyor, estudieu allò que vós estimeu més». Un codi d'etiqueta pot refinar les maneres, emperò el «cor de la cortesia» que arreu del món segella el cavaller de naixença, no's pot mai atenyer sinó per l'instint; i de la mateixa manera aquells sentiments enriquidors i nobles, que són les més belles i preables de les humans qualitats, no'ls crearà pas cap procediment d'educació mental. ¿De què serveixen la societat, l'educació popular, les esglésies i tota la maquinària de cultura, si no'n brolla cap veritat viva que fertilitzi així com illumini? Indubtablement que Shakespeare degué la seva meravellosa penetració de l'ànima humana a la seva pregonera simpatia envers l'home. Ell podria haver après llibreries senceres tractant de la filosofia de les passions; podria haver observat fredament fets durant anys seguits i no haver mai concebut una gelosia com la d'Othello, els remordiments de Macbeth o una amor com la de Julieta. Quan se són interessats els sentiments innats, novells fets surten a la llum. Fou baix l'excitació d'admiració i d'amor que Byron, arremolinat sobre el llac de Ginebra, se pensà que «el Jura parlava desde el seu calitjós envolcall», responent al tro dels Alps. No era pas guaitant per mera curiositat que Bryant seguí la volada

soliua de l'aucell aquatic. La veneració mogué l'enquesta:

«Ont vas, per entre 'l caient de serena,
quan el celatge llu amb les darreres passes del dia,
allunyant-te traversant la llur rosada petja,
tot fent la teua solitaria via?»

Devegades, meditant sobre 'l geni en les seves manifestacions més simples, sembla com si 'l gran acte de l'humana cultura consistís principalment en preservar el caliu i la frescor del cor. Es ben cert que, a mida que la seva mera força mental i els seus assoliments prenen la plaça del sentiment natural, a mida que nosaltres adquirim l'habit de rebre totes les sensacions passades per la raó, les ensenyances de la natura devenen indistintes i fredes, com pugui ser amb les dels llibres. Que això es la tendència de la filosofia de la vida i l'educació a Nova Anglaterra, jo crec que escassament se pot contradir. He remarcat que alguns dels nostres homes més intel·ligents parlen de dominar un tema, d'entendre un llibre, de resoldre una qüestió, com si aqueixes coses encloessin tota l'idea de la cultura humana. Cal desitjar principalment el revers de tot això. Es quan som aclaparats i tenim l'orgull de l'intel·lecte vençut davant de la veritat de la Natura quan, en comptes d'arribar an alguna decisió logica, nosaltres som constrets a fer acatament amb pregona reverença davant dels misteris de la vida,

quan retornem a l'infantesa, o ens enlairem vers Déu, permor d'alguna poderosa revelació del savi o del trovare, es aleshores que creixen les nostres natures. Totes les arts són pera aquesta fi. Exquisit vocalisme, bella estatuarria i pintura, i tota la vera literatura no tenen pas per el llur gran objecte ocupar l'ingenuitat de critics impertinents, ni amoblar el món amb una colla d'idees novelles, sinó moure la natura entera amb la perfecció i veritat de la crida llur. De l'inspirada pagina del geni s'exhala una certa atmosfera que dóna vitalitat an els sentiments, i mijançant aquests apressa les potencies mentals. I aquest es el bé principal dels llibres. Si sigués altrament, aquells de nosaltres qui tenim poca memoria podriem desesperar de fer cap avenç. Jo he oit a gent educada de Nova Anglaterra alabar-se de la quantitat de poesia que han llegida en un temps determinat, com si les riques fantasies i els pensaments enlairats s'haguessin de despatxar lo mateix que'ls *beef-steaks* a bordo dels nostres vapors. Els diaris són preats per el llur nombre de peus quadrats que miden, com si això tingués de veure res amb la qualitat del llur contingut. Els viatges de plaer sovint són considerats delitosos a proporció de la llur rapidesa, sense cap referencia als paisatges o a la societat que'ns mostren. No es pas rar que'ls aplecs socials sien comptats brillants en el mateix grau que són concorreguts. Això no pas-

saria pas si fossin prou considerades lo que els frenolegs anomenen les potencies afectives, si tota l'ànima sigüés desenrotllada lliurement, en comptes de l'«oficiós intel·lecte» tot sol; si nosaltres fossim conscients de la veritat així expressada per un escriptor de volada: «Dintre el cercol enter de la nostra constitució intel·lectual, nosaltres no valuem re més que l'emoció; no es pas les facultats, sinó el fruit d'aqueixes facultats, en tant de sentiments de mena enlairada com elles produiran».

Una de les conseqüències més obvies d'aqueixes característiques la veiem en el tracte social. Els estrangers han ridiculitzat certs hàbits externs dels americans, emperò aquests sempre foren limitats an els pocs, i allà ont prevalien més han cedit depressa a la censura. Hi han incongruències encara més criticables en les maneres, perquè són les reveladores directes del caràcter i provenen de la filosofia de la vida. La delicadesa i el respecte propi no són pas tant fruit de l'intel·lecte com de la sensibilitat. Nosaltres som considerats envers els altres en la mateixa proporció que la nostra consciència ns dona penetració. Les simpaties són els millors mestres de polidesa i aqueixes sempre s'amossen amb una exclusiva confiança de la percepció. No hi ha re més comú que trobar gent educada de Nova Anglaterra, invadint inconscientment la vida privada d'altri, tolerant la llur curiositat desenfeinada o bé donant un tom personal a la conversa,

d'una manera que ultratja tot refinament moral. Això es observable en societat qui professa esser intel·lectual. Escassament se considera grogleria l'aludir a l'aparença personal d'un hom, a la seva sanitat, vestidures, circumstancies o adhuc als sentiments més sagrats, encara que ni l'intimitat ni la confiança donin la més lleu autoritat a tal procedir. Semblant violació de lo que's deu als altres es més correnta entre la gent culta d'aquest país que no pas en cap altre. Ací es comparativament rar de trobar un cavaller qui ho sia per natural. Un filòsof de Nova Anglaterra, en un llibre recent¹⁾, mostra no poca temença de «l'excés de companyonisme». A la regió que ell habita hi ha motiu pera aqueixa aprensió. El mal no's corregeix pas fent un patró de maneres. La pagesia de l'Europa meridional i l'irlandesa més ignorant, sovint excedeixen, en genuïna cortesia, als educats de Nova Anglaterra. La llur major riquesa de sentiments els ensenya com s'han de portar envers els altres. La consideració i la tendresa (no pas el domini de sí mateix i l'intelligència) són les avingudes consagrades per les quals solament s'apleguen els veritables esperits. La freda satisfacció amb la qual a Nova Anglaterra s'analisa i defineix el caracter, es una evidencia de la prova superficial que ofereix la sola

1) *Emerson's Essays*, II series.

observació. Un ianki no somnia pas el món que's revela no més que pel sentiment. Els homes, i especialment les dònnes, defugen d'esplaiar lo pregon de les llurs natures a l'esguard fret i indiscret qui pretén explorar-les unicament per diversió intel·lectual. Es la cosa més presumptuosa del món, per un habitant no adulterat de Nova Anglaterra, per aixirit i estudiós que sigui, de pretendre conèixer un altre ser humà, si es noblement dotat; perquè ell es la darrera persona capaça de distingir emocions latentes i estimades. Ell podrà endevinar capacitats mentals i descobrir tendències morals, emperò cap familiaritat li descorrerà 'l vel del temple interior: solament en el vestibol se tolerarà la passa impertinenta d'ell.

Un altre efecte d'aqueixa valuació exagerada de l'intel·lecte es que'l talent i el caracter sovint sòn considerats com idèntics. Això es una errada fatal, emprò molt prevalenta. Cal recordar sempre que un do d'intelligència no es pas una gràcia de l'ànima. La pràctica o l'habilitat de naixença permetran a qualsevol de sobressortir en el mecanisme de l'expressió. La frase «artistic», ja sia amb referència a l'estatuària, pintura, literatura o bé a les maneres, implica solament aptitud i dextresa. ¿Qui no es coneixedor, per exemple, de la gran diferència que hi ha entre un coneixement merament científic de la musica i aquell acoblament de simpaties en l'art, que'n fa 'l

medi eloqüent de passió, de sentiment i de veritat? I en literatura, que sovint trobem nosaltres la percepció més delicada de la bellesa en l'escriptor, combinada amb una total mancança de genuí refinament en l'home? L'art es essencialment imitativa; i el seu valer, com a demostració de caracter, depèn, no pas de les qualitats mentals, sinó de l'integritat moral de l'artista. L'idea de talent es més o menys associada amb l'idea de succés; i, per mor d'això, el credo lucratiu de la gent de Nova Anglaterra 'l reconeix sense cap preferència; emperò hi ha tot un magatzem d'armes a dintre l'home de temperament més celestial. El ser capaç de propi sacrifici, llealtat i generoses simpaties, l'estimar un prompte sentit de l'honor i el trobar conhort absolut solament confonent-se dintre d'un altre, són coses més nobles i agradoses que no pas el tenir bon ull pels colors mijançant lo qual l'arc de Sant Martí se pot transferir a la tela, o una felicitat de dicció que pugui embalsamar les representacions més fidels en nombres immortals. No es pas solament o principalment en lo que ell fa, que resideix la significança d'un ser humà. El seu camp d'acció i l'aprofitament de les seves facultats, depenen de la sanitat, l'educació, el refiament de sí mateix, l'estament i un miler d'altres circumstancies; lo que ell es resultia dels instints de la seva ànima i solament per aquests se l'ha d'estimar verament. Entre la gent de Nova Anglaterra

se pot observar que com a prova de caracter se refereixen menys a les qualitats d'un individu que no pas a les seves fetes. Per ells es cosa comuna de sacrificar el caracter social i privat an el public, l'amistat a l'anomenada, la simpatia a l'opinió, l'amor a l'ambició i el sentiment a l'escalença. Entre ells hi ha una disposició obvia a preuar els homes i les dònnes segons el llur mercat, més aviat que pel llur valer intrinsec. Una especulació sortosa, un invent de profit, un llibre de venda, un efectiu esforç retoric o un sagaç engany politic, — algun fet que tot lo més prova dextresa i bona sort, — es considerat el mellor escut d'armes pera donar dignitat a la vida o penjar sobre la tomba, com una perdurable recordança. Aquelles revelacions més íntimes i els ministeris que tracten els dònns més pregons de l'esperit i les emocions més intenses del cor, i a través dels quals, solament, se pot capir l'amor i la veritat, això escassament ho somnia la filosofia d'aquella gent.

Encara hi ha un altre principi que'm sembla reconegut no més que vagament en la filosofia de la vida de Nova Anglaterra, malgrat que algun cop pugui ser conreat com una branca de la literatura; i, no obstant, es un principi que nosaltres deuríem considerar essencialment estimable per l'home, un dot gloriós, una gracia coronanta de l'humanitat. I es aquell principi mijançant el qual nosaltres combreguem amb tot lo que es jofiu i gran en

l'univers, el que endolceix les imatges de la memòria fent-ne una bellesa pensativa i el que irradia les visions d'esperança amb brillantor no terrera; aquell qui enlaira la nostra experiència social amb la lluisor de la fantasia i mostra a l'ànima escenes de perfecció que els senys jamai poden realitzar. És el principi poètic. Si aquest preciós do pogués ser enterament anorreat entremig de lo comú i lo actual, nosaltres perdriem l'interès de la vida. L'ensopida rutina dels afers diaris, la mansa realitat de les coses, pesarien sobre els nostres cors com una feixuga i permanent nuvolada. Emperò la tasca d'aquest esperit divinal es escampar una gràcia redemptora entorn dels objectes i les escenes de l'esser. És el ventijol que alça la brossa en la carrera del temps i fa veure les violetes que hi han dessota. És l'aigua santa que, arruixada sobre el paviment de mosaic de la vida, dóna vivor a les seves brillants colors. És l'arpa mística en les cordes de la qual el confós murmur de l'escarrassament, l'alegrança i la tristor, se perd en una música. També compleix encara una funció més enlairada que la de consolació. És mitjançant el principi poètic que nosaltres formem imatges de l'excel·lència, una noció de progrés que empeny totes les altres facultats vers riques pretences. Tots els grans homes ho són mercès a l'incessant esforç de realitzar en acció o d'encloure en l'art sentiments de pregon interès o idees de bellesa. Així com les

colors existeixen en el raig de llum, semblantment l'ideal existeix en l'ànima i la vida es el prisma potent que ho refracta. Shelley sosté que es solament per l'imaginació que nosaltres podem descompassar les barreres del jo i devenir identificats amb lo universal i lo distant, i, per tant, que aquest principi es la vera deù d'afectes benvolents i de virtut. Jo sé que devegades se diu que l'era del romanç es passada, que amb els períodes pastorals, classics i cavallerescs del món, l'element poetic s'esval. No obstant, això es una gran errada, manifestament. Les formes de la societat han canviat braument i els períodes de desenrotllament poetic són molt modificats, emperò 'l principi en sí es essencial a l'humanitat. No: per mecanic que sia l'esperit dels temps que corren i malgrat l'extesa de l'imperi de l'utilitat, tant com els estels sortiran cada nit en el firmament i se congriaran nuvols daurats entorn del sol que se'n va; tant com poguem saludar l'ignocent somriure de l'infantesa i el gentil esguard de la dòna; tant com aquesta terra sia visitada per visions de gloria i somnis d'amor i esperances de cel; mentre aquesta vida sia encerclada de misteri, alegrada per l'estimació i solemnisada per la mort; tant com durí això, l'esperit poetic s'esplaiarà arreu, amb les seves ferventes aspiracions i pregones frases d'encantament. També 's pretén sovint que l'esperit poetic pertany escaientament a una certa epoca de la vida i que

la seva influència cessa naturalment amb la juvenesa. Més això únicament pot succeir per apostasia de sí mateix. L'element poètic era evidentment per barrejar-se amb l'experiència humana tota sencera, no pas per lluir solament en el pit de la juvenesa, sinó per dignificar la pensa de l'home gran i fer venerable l'aspecte de la veïllor. El seu propòsit es clarament d'aconhortar la rigidesa de la necessitat, d'alleugerir el pes de l'escarraçament i d'escampar veneració i esperança adhuc entorn del sofriment — de la mateixa manera que en els pintors antics calia figurar colles de querubins dessorre les llurs escenes de martiris. Tampoc puc creure que l'influència d'aquest principi sia tant confinada i temporera com suposen molts. És ver que la nostra contemplació de lo bell té una durada curta, que les nostres volades dintre 'l món ideal són breus i ocasionals. No més ens podem corbar, tot passant, per l'altar de la bellesa i cullir apressadament una flor vora-cami; emperò, que no pot haver-hi un instint qui s'apropria adalradament adhuc aqueixes connexions transitories? Que no poden ser inconscientment absorbides devenint l'essència de la nostra vida i gradualment refinar i exaltar l'esperit d'adintre nostre? Jo no puc pas pensar que un proveïment tant ric per a les simpaties poètiques sia a intent de cap si casual o indiferent. Val més que creguem que hi ha un llenguatge místic en les flors i una pregonia significança

en els estels, que la transparència de l'aire hivernenc i la llarga dolçor del crepuscol estival passen sobre l'ànima amb poder imperceptible; més aviat adalitem-nos pensant que les absorbentes emocions de l'amor, la dolça excitació de les aventures i l'apassionada solemnitat de la malhaurança, amb una mena de química espiritual combinen i purifiquen els elements interns en una acció més noble i unes resultances més perfectes. Del principi poetic, la filosofia de la vida, a Nova Anglaterra, no'n fa pas gaire cas. No hi han emblemes del passat que invitin l'esguard cap a les vistes del temps. Escassament cap objecte, costum o associació d'idees, desperten la reverència. Lo nou, lo igual, lo assolible, constantment esmortueixen la nostra fe en infinites possibilitats. La vida rarament apar miraculosa i abunden les coses ordinaries. Hi ha molt pera excitar i ben poc pera purificar i temer. Cal que nosaltres vegem la benança d'un racional conservatisme, lo mateix que l'inspiradora demanda de reforma. En aquesta existencia nostra hi han factors venerables i jolius, els quals fóra un sacrilegi d'escarnir. La saviesa dels nostres capitosts de més anomenada en totes les especialitats es massa bellugosa i consciencia pera esser desitjable i valdria més pera la nostra «marxa d'esperit», tant pregonada, si n'hi haguessin alguns més «qui fossin arrocecats en la processó», com deia l'aixerit assagista britanic. Un extrava-

gant esperit d'utilitat invadeix totes les escenes de la vida, per recloses que sien. Nosaltres no intentem pas asserenar la feresa de l'angoixa, ni alleujar la càrrega de la responsabilitat. La filla d'un distingit professor de lleis, d'Europa, solia donar conferències en l'absència del seu pare. Pera prevenir la fascinació dels atractius d'ella, els quals se temia distreguessin l'atenció dels estudiants, se tirava una cortina davant del joliu mestre i, des d'allà darrera, ella comunicava les seves instruccions. Semblantment, nosaltres tenim molt de compte de mantenir-nos fóra-vista de lo poetic i de velar l'esperit de la bellesa, a fi de que poguem pregar sense destorb en el santuari de lo practic. Nosaltres sempre cerquem la llum del saber; emperò ns acontentem de que cap escalfor fertilisadora doni vitalitat an els raigs d'ell.

Quan el romeu qui torna s'atansa a les ribes del món novell, la primera senya del veinatge de la seva terra nadiua 's marca amb colors de rara esplendor en el cel de ponent. Les postes de sol devenen més i més ricament acolorides a mida que s'apropa, i mentres se repenja en els recessos d'un galant bastiment (l'arquitectura del qual no té pariona, illustrant la traça mecanica del lloc ont el feren), i guaita la llur cambianta brillantor, s'associa a la nova prometença i la jove anomenada de la seva terra nadiua; i quan, venint de la dilatada solitud de l'Atlantic, se capbuça altre

cop entremig de l'afanyada multitud, es amb el fervent, i jo tinc de pensar patriòtic, desig, de que pugués barrejar més poesia de la vida a la pròspera activitat d'aquella terra.

Emperò lo que ls arranjamens de la societat fallen de proveir; l'individu té la llibertat de cercar-ho. Enllòc la grandor i les belleses naturals són més prodigament esplaiades que en aquest continent. A cap part de món hi han rius tant grans, llacs tant bells i forests tant magnífiques. La roba d'ermíni de l'hivern, a cap terra s'extén amb un efecte més enlluernador, ni tampoc les boscuries de cap clima presenten una vestimenta més variada de tons autumnals. No 'ns cal pas recorre solament a les glories de l'univers. Entre nosaltres la vida domèstica existeix en rara perfecció, i no més requereix l'heroisme de la sinceritat i l'exerciment del gust, pera fer la llar tant rica d'associacions poètiques com la terrassa i la *verandah* de les terres meridionals. També la literatura obre un camp ben ample. Nosaltres podem vagar per l'Edem, vers la música de l'arpa del bard cego, o escoltar les dolces promeses de Julieta, en els tarongerars de Verona, sota la quietor del clar de lluna. Per tant, obeim coratjosament les nostres simpaties i en les candides i afectuoses relacions amb altri, trobem-hi deslliurança dels constrenyiments de la forma i del prejudici. Nodrim-lo l'entusiasme, que l'exclusiva cultura intel·lectual apagaria. Deseixim-nos suficientment de la maqui-

naria social, pera donar-nos compte de que no som pas parts integrants d'ella; i així evocarem en l'horizont del destí aquells acoloriments de bellesa, d'amor i de veritat que són els més gloriosos reflectiments de l'ànima!

H. T. TUCKERMAN

EN RICARD POBRE¹

CORTÈS llegidor:

Jo he oït dir que no hi ha res que faci tant de plaer a un autor com el trobar les seves obres respectuosament esmentades per altri. Figureu-vos, doncs, si'n vaig estar de joiós per un incident que us contaré. Darre-rament vaig aturar el meu cavall ont una gran colla de gent s'era aplegada pera un encant. Com que encara no havia arribat l'hora de

---

1) *En Ricard Pobre* era el títol d'un almanac que, durant vinticinco anys, publicà Benjamín Franklin, quan feia d'impressor. Amb extractes d'aquells almanacs se formà el text que segueix, el qual sovint fou reimprès i devingué conegut arreu amb el títol d'*El camí de la Riquesa* (*The Way to Wealth*).

Com que el meu concepte d'una traducció es la fidelitat extremada, — adhuc servilisme, si voleu, — m'ha semblat que devia conservar l'estructura anglesa de les nombroses dites populars intercalades en el text i no he pas intentat de substituir-les per la forma catalana que's trobaria en les nostres col·leccions folk-loriques. — Nota del Traductor.

vendre, ells anaven parlant de lo dolents que eren els temps, i un de la colla demanà a un vell, senzill i nèt, amb rulls blancs:

— Digueu, mestre Abraham: què'n penseu vós dels temps? Que no arruinaran enterament l'encontrada aqueixes feixugues contribucions? Com ens ho farem pera pagar-les? Que 'ns aconsellariu vós?

Mestre Abraham s'alçà i respongué:

— Si vosaltres voleu el meu parer, vos el diré en quatre mots, car el savi en té prou amb una paraula, com diu en Ricard Pobre.

Tots ells li pregaren que explaiés la seva pensa, i, reunint-se entorn d'ell, continuà així com segueix:

— Amics meus, verament les contribucions són molt feixugues, i si no més fossin les del governament les úniques que haguessim de pagar, ens en podriem descarregar més fàcilment; emperò n' tenim moltes altres i de molt més carregoses pera alguns de nosaltres. La nostra peresa 'ns carrega dues vegades més, tres vegades més el nostre orgull i quatre vegades més la nostra follia; i, d'aqueixes càrregues, els cobradors no 'ns poden pas alleujar, fent-ne una rebaixa. De totes maneres, escoltem un bon consell, i quelcom se pot fer pera nosaltres: «Déu ajuda aquells qui s'ajuden», com diu en Ricard Pobre.

1. Se consideraria que obra amb molta duresa aquell governament qui taxés el seu poble fent-lo treballar una desena part del

temps llur a servei d'ell; no obstant, la peresa taxa força més a molts de nosaltres: la mandra, portant-nos malalties, escursa absolutament la vida. «La mandra fa com el rovell, que consumeix més depressa de lo que gasta 'l treball, mentres que la clau usada es lluenta sempre», com diu en Ricard Pobre. «Emperò, ja que estimes la vida, no esmercis pas el temps, perquè això es la substància de la qual es feta la vida», segons diu en Ricard Pobre. Quan molt més de lo necessari, nosaltres gastem dormint, oblidant que «la guilla qui dorm no agafa pas aviram», i que «bé'ns lleurà prou de dormir a la fossana», com diu en Ricard Pobre. «Si la més preciosa de totes les coses es el temps, el perdre temps deu ser», com diu en Ricard Pobre, «la prodigalitat més gran»; ja que, com ell ens explica en altre indret, «el temps perdut jamai se retroba, i lo que nosaltres anomenem prou de temps, sempre resulta prou poc». Alcem-nos, doncs, i fem feina i treballem encertadament, permor de que amb diligència fem més amb menys de perplexitat. «La mandra tot ho fa dificultós, emperò la llestesa tot ho torna senzill, i aquell qui 's lleva tard, tot el dia ha de corre i escassament encalçarà 'l seu afer al vespre; altrament, la ganduleria camina tant a poc a poc, que la pobresa aviat l'aconsegueix. Mena 'ls teus afers i no comportis pas que ells te menin; i l'anar d'hora al llit i l'alçar-se dematí fan l'home sanitós, ric i savi», com diu en Ricard Pobre.

Així, què vol dir desitjar i esperar millors temps? Nosaltres podem millorar els temps presents, si 'ns espavilem. «No li calen pas cobejances a la llestesa, i aquell qui viu d'esperances se morirà dejú. No hi han pas guany sense afanys; doncs, mans ajudeu-me, perquè jo no tinc terres», o si 'n tinc són greument taxades. «Aquell qui té un ofici té un patrimoni; i aquell qui té una professió té feina de profit i d'honor», com diu en Ricard Pobre; emperò allavors hi hem de posar el coll en el negoci i hem de ben aconduir la professió, perquè, o sinó, ni 'l patrimoni ni la botiga 'ns permetran de pagar les contribucions que 'ns pertoquen. Si som feiners, mai ens morirem de fam; car «la fam guaita a casa de la gent treballadora, més no hi gosa pas entrar». Tampoc hi entrarà 'l batlle, ni 'l jutge, per raó de que «el treball paga 'ls deutes, mentres que la desesperació 'ls augmenta». Vull-ho que no hagueu trobat cap tresor ni cap parent ric vos hagi fet cap deixa, «la diligència es mare de la bona sort, i Déu tot ho dóna al treball». Per tant, «llaureu fondo, mentres dormen els ganduls, i no us mancarà blat per vendre i per guardar». Trebal·leu mentres dura 'l dia d'avui, permor de que no sabeu pas lo que us podeu trobar al sentdemà. «Un avui val tant com dos demàs», segons diu en Ricard Pobre; i, a més d'això, «no deixeu mai per demà lo que podeu fer el dia d'avui». Si tu fossis servidor, que no t'avergo-

nyiries de que un bon amo t'atrapés desenfeinat? Que ho ets, doncs, el teu propi amo? Avergonyeix-te'n d'atrapar-te en vagança, quan hi ha tant a fer per tu mateix, per la teva família, pera la teva terra i per al teu rei. «Maneja les teves eines sense mitenes»; recorda-t de que «un gat enguantat no agafa pas rates», com diu en Ricard Pobre. Ja es veritat que s'ha de fer molta cosa, i potser tu ets feble de braços; emperò aferra-t'hi amb constancia i veuras grans efectes; perquè «el constant degotar rosega les pedres; i amb treball i paciencia la rata mig-partí'l cable; i cops petits aterren grans roures».

M'apar que alguns de vosaltres dieu: que no's pot permetre gens d'esplai, un hom? Jo't contaré, company, lo que diu en Ricard Pobre: «emplea bé'l temps si pretens guanyar lleura; i ja que no tens ni un minut segur, no llencis pas una hora. La lleura es temps per fer quelcom uil; aquesta lleura l'obtindrà l'home feiner, emperò jamai el desvagat; perquè «una vida d'esplaiament i una vida de vagança són dues coses diferents. N'hi han molts qui, sense treballar, voldrien viure solament amb els llurs acudits, emperò fallen per manca d'assortiment»; en cambi, el feinejar promou confort, abundor i respecte. «Defugi els plaers i ells vos seguiran. El filador diligent té molts de recursos; i ara que tinc un xai i una vaca, tothom me dona'l bon dia».

II. Emperò, en el nostre treball, cal

així mateix que siem constants, reposats i curiosos, i que vigilem els nostres afers amb els nostres propis ulls, i que no 'ns refiem massa d'altri, perquè, tal com diu en Ricard Pobre,

«Jamai vegí un arbre sovint transplantat,
ni tampoc una família que mudí sovint,
créixer tant bé com els qui són ben apositats».

I, a més d'això, «tres cambis de casa són tant dolents com un foc»; i, també, serva 'l teu obrador i la teva botiga 't servirà»; i, altrament, «si vols que 's faci la teva feina, vés-hi; sinó, envi-hi»; i, semblantment,

«Aquell qui amb l'arada vol prosperar,
ell mateix se l'ha de menar».

I, encara més, «l'ull de l'amo farà més feina que les seves dues mans»; i «la falla de cuidament ens fa més mal que no pas la falla de saber»; i «el no sotjar els treballadors es deixar-los la vostra bossa oberta». El refiar-se massa del cuidament d'altri es la ruïna de molts; per raó de que, «en les coses d'aquest món, la gent se salva, no pas per la fe, sinó per falla d'ella»; car es profitosa la vigilància d'un hom mateix, ja que «si vols tenir un servidor fidel i que t'agradi, serveix-te tu mateix. Una mica de descuit pot congriar gran malhaurança: per falla d'un clau se perdé la ferradura; per falla de ferradura 's perdé 'l cavall; i per falla de cavall se perdé 'l cavaller», essent aconse-

guit i matat per l'enemic: tot per mancar un xic de cuidament respecte a la clau de la ferradura.

III. Això referent al treball, amics meus, i a l'atenció als negocis d'un hom mateix; emperò, an aqueixes coses, hem d'afegir frugalitat, si volem que el nostre treball sia més certament reixent. Si un hom no sab pas estalviar a mida que guanya, «pot molt ben tenir el nas a la pedra esmoladora durant tota la vida i a la fi morir sense valer un xavo. Una cuina grassa fa una voluntat magre»; i

« Molts patrimonis s'esmercen en adquirir d'ençà que, per tè, les dones oblidaren de filar i cosir, i, per ponx, els homes oblidaren de segar i estellar ».

« Si t vols enriquir pensa en estalviar, així com en adquirir. Les Indies no han pas fet rica l'Espanya, permor de que les seves sortides són més grosses que les seves entrades. »

« Foragiteu, doncs, les vostres cares follies, i aleshores no tindreu pas tant de motiu de planye-us dels mals temps, contribucions feixugues i famílies carregoses, car

« Les dones i el vi, el jòc i l'engany,
fan minvar la riquesa i créixer la necessitat ».

I, altrament, « amb lo que manté un vici n'hi hauria per criar dues criatures ». Vosaltres potser podeu pensar que, un xic de tè, o una mica de ponx, ara i suara, la vianda una mica més costosa, els vestits un xic més fins i una mica de divertiment de tant en tant, no

compten pas per gaire; emperò recordeu-vos de que moltes miques fan un troç». Malfieu-vos de les menudes despeses: «una petita via d'aigua enfonsarà un gran bastiment», com diu en Ricard Pobre; i també «aquell qui follegi amb l'amor, se tornarà pidolaire»; i, a més, «els folls fan festins i els savis se'ls mengen». Ací, tots vos heu aplegats, en aquest encant de coses llampantes i entriquells. Vosaltres ne dieu mercaderies; però, si no us en malfieu, resultaran danys pera alguns de vosaltres. Vosaltres us refieu de que's vendran baratos i, potser, a menys de lo que costen; però, si no us han de fer servei, vos han de resultar cars. Recordeu-vos de lo que diu en Ricard Pobre: «compra lo que no necessitis i abans de gaire hauras de vendre 'l teu necessari». I també «davant d'una gran ganga, atura-t una mica»; ell significa que potser la baratura no més es aparenta i no pas real; o que la barata, estrenyent-te en el teu negoci, te pot fer més mal que bé. Perquè en altre lloc ell diu: «molts se són arruinats comprant bones gangues». També «es una follia gastar diners pera comprar repentiment», i, no obstant, aqueixa follia se fa cada dia als encants, permor de no recordar-se del calendari. Més d'un hom, per tal d'empolainar-se, han passat prims de ventre i han mort mig de gana les llurs families: «les sedes i els satins, les escarlates i els velluts, apaguen el foc de la cuina», com diu en Ricard Pobre. Això no són pas

coses necessaries pera la vida: escassament poden nomenar-se conveniencies; i, malgrat això, no més perquè aparenten bonicoies, quants n'hi han qui necessiten tenir-les? Per-mor d'aqueixes i altres extravagancies, els més grans són reduïts a la pobresa i se veuen forçats a emmanllevar an aquells que ells abans menysprearen, però que, mijançant treball i estalvi, han mantingut el llur estament; en el qual cas resulta ben clar que «un llaurador a peu dret es més alt que no pas un cavaller agenollat», segons diu en Ricard Pobre. Pot-ser els ha pervingut un petit patrimoni el qual no sabien com havia estat afanyat; ells pensen: «ara es dia i jamai serà nit»; que no s'ho val de preocupar-se per esmerçar un xic de tanta cosa; emperò, «treient sempre del pot i no ficant hi mai, aviat s'arriba a baix», com diu en Ricard Pobre; i, aleshores, «quan el pou es sec, ells coneixen lo que val l'aigua». Em-però, això ells ho haurien pogut saber abans, si haguessin seguit el seu consell. «Si voleu saber lo que costa 'l diner, aneu a mirar d'emmanllevar-ne, car, qui va a emmanllevar, va a contristar», tal com diu en Ricard Pobre; i, de veritat, igualment li passa an aquell qui deixa diners an aquesta gent, quan tracta de rescabalar-se. El pobre Dick aconsella més endavant i diu:

«L'afició a ben vestir es verament detestable:
abans de consultar la fantasia, consulta la teva butxaca».

I, a més, «l'orgull es un pidolaire tant cridaner com la necessitat i un xic més desvergonyat». Quan heu comprat una cosa bonica, n'heu de comprar dèu d'altres, a fi de que la vostra aparença pugui semblar tota d'una peça; emperò 'l pobre Dick diu que «es molt més senzill de suprimir la primera cobejança, que no pas satisfer totes les que la segueixen». I pera 'l pobre es tant vera follia escarnir el ric, com inflar-se 'l calàput pera igualar-se amb el bou.

«Els grans vaixells se poden aventurar més,
emperò 'ls gussis han de terrejar.»

No obstant, es una follia aviat castigada; perquè, tal com diu en Ricard Pobre, «l'orgull, que dina de vanitat, sopa de menyspreu; l'orgull esmorzà amb l'abundor, dinà amb la pobresa i sopà amb l'infamia». I, després de tot, de què serveix l'orgull de l'aparença, per la qual tant s'arrisca i tant se sofreix? No pot pas augmentar la sanitat, ni alleugerir el dolor; no fa pas créixer el merit de la persona: crea l'enveja i apressa la malhaurança.

«Emperò quina follia té d'esser l'endeutar-se per aqueixes superfluitats! En els tractes d'aquesta venda se'ns ofereixen sis mesos de credit; i potser sia això lo que ha induit an alguns de nosaltres a venir-hi, perquè no tenim diners a mà i ara 'ns refiem de lluir sense. Més, ai! penseu lo que feu quan vos

endeuteu: doneu a un altre, poder sobre la vostra llibertat. Si no podeu pas pagar al temps degut, us avergonyireu de veure'l vostre creditor; tindreu por quan parlareu amb ell; fareu magres excuses de mala llei i, per graus, arribareu a perdre la vostra veracitat i us enfonsareu de ple en l'avidor mentir; car «el segon vici es dir mentides, el primer l'endeutar-se», segons explica en Ricard Pobre; i altre cop, referint-se a lo mateix, «el mentir cavalca sobre l'esquena dels deutes»; essent així que un anglès nat lliure no s'hauria d'avergonyir, ni tenir por de veure o de parlar a qualsevol home vivent. Emperò la pobresa sovint treu a l'home l'esperit i la virtut. «Costa molt a un bot buit d'aguantar-se dret.» Què'n pensariu vosaltres d'aquell príncep o d'aquell governament qui publicqués un edicte prohibint de vestir-vos com un senyor o com una dama, baix pena de presó o de servitut? Que no dirieu que vosaltres sou lliures, que teniu el dret de vestir-vos com us plagui i que un tal edicte seria una violació dels vostres privilegis i tiranic un tal governament? I, no obstant, vosaltres sou a punt de posar-vos desota aqueixa tirania, quan vos endeuteu pera semblant vestit! El vostre creditor té autoritat, sempre que li plau, pera privar-vos de la vostra llibertat, tancant-vos a presidi per tota la vida, o venent-vos per servent, si no'l poguessiu pagar. Quan tindreu la vostra compra, potser pensareu poc en el pagament; emperò, tal

com diu en Ricard Pobre, «els creditors tenen més bona memoria que no pas els deutors: els creditors són una secta supersticiosa, grans complidors dels dies i del temps». El dia cau abans de que us en adoneu i se vos fa la demanda abans de que sieu a punt pera pagar-la; o bé, si us recordeu del vostre deute, el terme, que de primer semblava tant llarg, se us tornarà extremadament curt a mida que minva: semblarà que'l Temps s'hagi posat ales en els talons, igualment que a les espatlles. «Aquells tenen la Quaresma ben curta, qui deuen diners que s'han de pagar per Pasca.» De moment, potser, us podeu pensar en bon estament i que us podeu comportar una mica d'extravagança sense fer-vos dany; però

«Per la vellor i la necessitat estalvia mentres te llegui: no hi ha capsol de mati que durí una diada ben sencera».

«El guany pot esser temporer i incert; emperò, mentres visqueu, la despesa es constanta i certa; i «es més facil de construir dues xeme-neies que no pas de mantenir-ne una d'ence-sa», segons diu en Ricard Pobre; per tant, «val més anar-se'n al llit sense sopar que no pas llevar-se amb deutes».

«Arreplega lo que puguis i serva lo que arrepleguis: això es la pedra que convertirà tot el teu plom en or.»

I quan tingueu la pedra filosofal, ben segur que ja no us planyereu més dels mals temps

ni de la dificultat de pagar les contribucions.

IV. Aqueixa doctrina, amics meus, es de raó i saviesa; si bé, després de tot, no us refieu massa del vostre propi esforç i frugalitat i prudència, encara que sien coses excellentes, perquè 's poden esvaïr sense la benedicció del cel; i, per tant, demaneu aquesta benedicció amb humilitat, i no sieu mancats de caritat envers aquells qui al present semblen necessitar-ho, sinó, al contrari, aconhorteu-los i ajudeu-los. Recordeu-vos de que Job sofrí i després tingué prosperitat.

I ara, per acabar, «l'experiència manté una escola cara, emperò 'ls ximplers no apendran en cap altra», segons diu en Ricard Pobre, i en aquella escassament; perquè es ben veritat que «nosaltres podem donar consell, emperò no podem pas donar conducta». No obstant, recordeu-vos d'això: «aquells qui no pendran consell tampoc seran ajudats»; i, a més, que «si no voleu pas escoltar la raó, certament ella us picarà 'ls dits», tal com diu en Ricard Pobre.

Així clogué 'l seu parlament el vell subjecte. La gent l'escoltà i aprovà la doctrina, i desseguida practicaren lo contrari, lo mateix que si allò hagués estat un sermó corrent; perquè s'obrí l'encant i ells començaren a comprar sense to ni sò. Jo vaig trobar que aquell bon home havia estudiat el meu Calendari completament i havia paït tot lo que jo hi havia deixat anar respecte aqueixes coses en la

durada de vinticin anys. Les moltes vegades que m'anomenà haurien cançat a qualsevol altre; emperò la meua vanitat ne sigué extraordinàriament afalagada, si bé jo tenia plena consciència de que ni la desena part de lo que ell m'atribuía era saviesa meua, sinó més aviat l'espigolament que jo havia fet del seny de totes les edats i nacions. Malgrat això, li vaig cedir la mellor part, per haver-se'n fet ressò, i encara que de primer m'havia determinat a comprar roba per un vestit nou, me'n vaig anar decidit a portar el vell una mica més. Llegidor, si tu vols fer lo mateix, ne treuras tant de profit com jo.

Com sempre som teu, pera servir-te,

Ricard Saunders

DOCTOR FRANKLIN

LA VIDA RURAL A ANGLATERRA

L'extranger qui vulgui formar-se una opinió correcta del caracter anglès no ha pas de confinar les seves observacions a la metropoli. S'ha de ficar terra endins; ha de sojornar en els pobles i en els veïnats; ha de visitar castells, illes, masies, hortes; ha de trescar parcs i jardins, seguint margenades i corriols enverdiçats; s'ha d'atardar per les iglesies de poble; ha d'assistir a les aubades i fires i altres festivals rurals; i ha de barrejar-se amb la gent, en totes les llurs condicions i en tots els llurs habits i humors.

En alguns països les grans ciutats absorbeixen la riquesa i l'estil de la nació; elles són els únics estatges fixos de la societat elegante i inteligente, i la campanya es habitada casi bé enterament per rustega pagesia. A Anglaterra, al contrari, la metropoli es un mer lloc d'aplec o un general *rendez-vous* dels estaments polits, ont ells dediquen una petita part de l'anya una pressa d'alegrança i esbargiment,

i, després d'haver-se permès aqueix carnaval, retornen altre cop an els habits, aparentment més congenits, de la vida rural. Els diversos estaments de la societat són, doncs, difusats per tota la superfície del reialme, i els veinats més llunyadans ofereixen especimens dels diferents rangs.

De fet, els anglesos són vigorosament dotats de sentiment rural. Ells posseeixen una rapida sensibilitat pera les belleses de la natura i un gust afinat pera 'ls plaers i les feines de la campanya. Aquesta passió, en ells sembla inherenta. Adhuc els habitants de ciutat, nats i criats entre parets de rajol i carrers sorollosos, s'avesen facilment a les costums de pagès i mostren certa disposició pera les ocupacions rurals. El marxant té 'l seu endreçat amagatall pels volts de la metropoli, ont ell sovint esplaia tant d'orgull i zèl en el conreu del seu jardí i l'assaonament de la fruita, com ho fa en la manera de portar el seu negoci i el succés de les seves empreses comercials. Adhuc aquells individus menys afortunats, qui són condemnats a passar les vides llurs entremig del brugit i el trafec, s'enginyen pera tenir quelcom que 'ls faci recordar l'aspecte verdejant de la Natura. En els quarters més ombríus i bruts de la ciutat, la finestra de la sala de rebre sovint talment sembla un banc de flors: totes les reconades ont capiga vegetació tenen el seu herbei i la seva clapa de flors; i cada plaça 'l seu parc miniaturat, arreglat

amb gust pintoresc i lluint reposanta verdor.

Aquells qui veuen l'anglès solament a ciutat, s'exposen a fer-se una opinió desfavorable del seu caracter social. O bé ell es absorbit pel negoci o bé està distret amb el miler de compromisos que dissipen el temps, el pensar i el sentir, en aquesta grossa metropoli: per tant, ell té massa sovint un posat de pressa i abstracció. Ont se vulla que ell s'escaigui esser, ja es a punt d'anar an alguna altra banda; en el mateix moment que està parlant d'una cosa, el seu esperit ja s'esgarria cap una altra; i mentres fa una visita d'amic, ell ja va calculant de quina manera estalviarà 'l temps, a fi de fer les altres visites que pertoquen al matí. Una metropoli immensa com Londres es a posta pera fer tornar els homes egoistes i mancats d'interès. En les llurs encontres casuals i volanderes, no més poden tractar breument de vulgaritats. Ells presenten no més les fredes superfícies del caracter — les seves riques i genials qualitats no tenen pas temps d'escalfar-se fins adollar.

Es a la campanya que l'anglès dóna aixamples an els seus sentiments. Ben de grat ell se deslliura de les fredes formalitats i civilitats negatives de ciutat; foragita 'ls seus habits de concirosa reserva i se torna joiós, a cor obert. S'arregla pera reunir al voltant d'ell totes les conveniencies i elegancies de la vida culta i pera desterrar els seus constrenyiments. L'estatge d'ell, a la campanya, abunda en tots els requi-

sits, jassia pera 'l reculliment estudiós, l'agra-dós benestar o l'exercici rural. Llibres, pintures, musica, cavalls, goços i jocs de tota mena, hi són a mà. Ell no lliga gens els seus hostes, ni sí mateix, sinó que, amb el veritable esperit de l'hospitalitat, proveeix els medis de gaudi-ment i deixa a cadascú que ho comparteixi segons la propria inclinació.

El gust dels anglesos en el conreu de la terra i en lo que s'anomena jardineria de paisatge, no té pas rival. Ells han estudiat la natura intencionadament i descobreixen un sentit exquisit de les belles formes i armonioses combinacions d'ella. Aquests encisos, que en altres terres ella esmerça en solituds ferestegues, ací són aplegats al voltant dels estatges de la vida domestica. Sembla que ells hagin copsat les amagades i furtives llambregades d'ella i les hagin esbarriades com per bruixeria, entorn dels llurs estatges rurals.

Res pot esser més imposant que la magnificencia de paisatge en els parcs anglesos. Prades amples s'extenen com llençols de vistosa verdor, amb clapes d'arbres gegantins d'ací i d'allà, encimant riques piles de fullam. La pompa solemnia dels boscatges i les clarions de la boga, amb els cervos fent corrua, atravessant-ho en silenciosos remats; la llebra botant fugenta cap al verdet, o 'l faisà prenent sobtosament la volada. El rierol, ensenyat a revoltar en els meandres més naturals o bé aixamplant-se dintre un llac vidriós; l'arra-

cerada gorga reflectint l'arbreda tremolosa, amb el groguenc fullam dormint en el seu fons, i les truites bollant sense por en les seves aigües cristallines; mentres que algun temple rústic o alguna estatua silvana, devinguts verts i ennegrits amb el temps, donen un aire de santitat clàssica an el racers.

Tot això no més són uns pocs dels aspectes de l'escenari dels parcs; emperò lo que 'm fa més de plaer es el talent creatiu amb el qual els anglesos decoren els estatges sense ostentació de l'estament mijà. L'habitació més rústica, el troç de terra menys prometedor i migrat, en les mans d'un anglès de gust, se torna un petit paradís. Amb un ull que sab triar gentilment, desseguida veu lo que se'n pot fer, i en la seva imaginació pinta 'l futur paisatge. El troç d'erm se torna atractivol en les seves mans i, no obstant, escassament un hom s'adona de les operacions d'art que produeixen tal efecte. El conreu afanyós i bon aconduiment d'alguns arbres; la poda mesurada d'altres; la bella distribució de flors i de plantes que sien de fullatge tendre i graciós; l'introducció d'una verda endavallada d'herbei avellutat; una aclarida parcial que doni una ullada de distancia blavenca o argentada fluïssor d'aigua: tot això es manejat amb tacte delicat, amb assiduitat dominant i, no obstant, reposada, com els tocs magics mijançant eis quals un pintor acaba un quadro afavorit.

La residència, a la campanya, de gent de cabals i maneres refinades, ha escampat un grau de gust i d'elegància en l'economia rural, que arriba fins a la classe més baixa. El mateix terrassà, amb la seva masia de pallús i una llenca de terra, cuida del llur abelliment. La vorada ben endreçada, la clapa d'herba davant de la porta, la menuda panera de flors voltada de motes de boix, el xuclamel asprant-se per la paret i fent penjar la seva florida per l'entrellat, el test de flors a la finestra, el boix-grevol plantat amb previsió aprop de la casa pera enganyar la tristor de l'hivern i fer una semblança de verdor estival a fi d'aconhortar l'escon; tot això pregona l'influència del gust, rajant de deus enlairades i amarant els més humils nivells de l'esperit públic. Si mai — tal com canten els poetes — l'Amor s'adelita visitant una masia, ha d'esser la masia d'un pagès anglès.

L'afició a la vida rural entre 'ls estaments enlairats dels anglesos ha tingut un gran i sanitos efecte sobre 'l caracter nacional. Jo no conec pas cap raça d'homes més fina que 'ls *gentlemen* anglesos. En comptes de la blanura i l'afeminament que caracterisen la gent de rang a la major part dels països, ells exhibeixen una unió d'elegància i fortalesa, una robustesa de cos i una frescor de complexió que jo som disposat a atribuir al fet de que viuen tant a ple aire i practiquen amb tant de delit les recreacions vigorisantes de la campanya.

Aquests ardits exercicis produeixen així mateix un sanitós estat d'esperit i una virior i simplicitat de maneres que, adhuc les follies i les dissipacions de la ciutat, no poden pervertir-les fàcilment i jamai destruir-les enterament. També, a la campanya, els diferents estaments de la societat sembla que s'acosten més lliurement, que són més disposats a compenetrar-se i a obrar favorablement els uns sobre 'ls altres. Les distincions entre ells apar que no sien tant marcades, ni impassables com a ciutat. La manera com la propietat ha esset distribuïda en menuts patrimonis i masies, ha establert una gradació regular desde 'l noble, passant per la menestralia, petits propietaris i masovers veritables, fins an els terrassans; i mentres aixís ha lligat els extrems de la societat, ha infundit un esperit d'independència a cada rang intermediari. Això, s'ha de confessar, no es pas avui dia el cas tant extès com ho era abans, en els darrers anys de miseria 'ls grans patrimonis havent absorbit els més petits, i en alguns llocs de l'encontrada quasi bé anihilat la toçuda raça dels petits masovers. No obstant, jo crec que això no són més que interrupcions casuals del sistema general que he esmentat.

En les ocupacions rurals no hi ha res que sia baix ni degradant. Elles fan avençar l'home per entre escenes de grandiositat natural i bellesa; el deixen que sia treballat pel seu propi esprit, sobre 'l qual obren les més pures

i enlairades de les influències externes. Un home aixís pot ser senzill i groller, emperò no pot pas ser vulgar. Permors d'això, l'home refinat no troba res de revoltant en fer-se amb els estaments inferiors de la vida rural, altrament de lo que li esdevé quan per atzar se barreja amb els ordres inferiors de les ciutats. Ell deixa de banda la seva distancia i reserva, i li agrada defugir les distincions del rang i entrar de cor en els honestos gaudiments de la vida usual. Talment els mateixos divertiments de la campanya acoblen els homes de més a més, i els lladrucs del llebrer i el sò del corn de caçar fonen tots els sentiments dintre una harmonia. Jo crec que això es una gran raó perquè la noblesa i els menestrals sien més populars entre 'ls estaments inferiors d'Anglaterra que no pas en cap altre país; i perquè 'ls darrers hagin aguantat tantes pressions excessives i coses extremoses, sense rondinar més generalment de la desigual distribució de la fortuna i els privilegis.

An aquesta barreja de la societat culta amb la rustica, també's pot atribuir el sentiment rural que batega en tota la literatura britànica; l'usatge freqüent d'exemples trets de la vida rural: aquelles incomparables descripcions de la natura que abunden en els poetes britànics, les quals se són continuades d'ençà de «La Flor i la Fulla» (*The Flower and the Leaf*), de Chaucer, i han portat a dintre del nostre reclus tota la frescor i la fragancia del paisat-

ge ple de rosada. Els escriptors pastorals d'altres terres sembla com si no més haguessin fet una visita d'ocasió a la natura i haguessin devinguts coneixedors no més dels seus encisos generals; emperò ls poetes britanics han viscut i se són rabejats amb ella, — l'han festejada en els seus més secrets amagatalls, — ells han sotjat els seus capritxos més menudoís. No podia pas tremolar un rajolí en el ventijol; no podia pas fressejar cap fulla vers el sòl; no podia pas batre cap gota diamantina sobre 'l rierol; no 's podia pas exhalar cap fragancia de l'humil violeta, ni una margaridoia esbadiar les seves colors carmesines a la llum matinal, sense que se n'hagin adonat aquests observadors apassionats i delicats, i ho hagin treballat en forma de bella ensenyança.

L'efecte d'aqueixa devoció dels esperits distingits a les feines del camp ha esset meravellós sobre l'aspecte del país. Una gran part de l'illa es plana i seria monòtona si no fos pels atractius dels conreus; emperò talment apar que sia ornamentada i enjoiellada amb castells i palaus, i brodada de parcs i de jardins. No té pas abundor de perspectives grandioses i sublimes, sinó més aviat de petites escenes casolanes de repòs rural i arracerada quietor. Cada masia vella o caseta emmolsada es un quadro; i com que 'ls caminals continuamente fan revolts i la vista resulta tancada per boscatges i margenades, l'ull s'adelita en la continua successió de petits paisatges d'una encisadora amorositat.

No obstant, lo que més encanta en l'escena anglesa es el sentiment moral que sembla omplir-la. En l'esperit ella es associada amb idees d'ordre, de tranquil·litat, de sobris principis ben fonamentats, d'envellides usances i reverendes costums. Cada cosa sembla provenir d'edats, de regular i apacible existència. La vella iglesia de remota arquitectura, amb el seu baix portal massiu; la seva torra gòtica; els seus finestrals, rics de perfils i vidres pintats; els seus majestuosos monuments de guerrers i notables del temps de la vella, antecessors dels actuals «lords» de les terres; les seves llambordes sepulcral·s anotant generacions successives de forçuts terrassans, la niçaga dels quals encara llaura els mateixos camps i s'agenolla davant del mateix altar. La rectoria, un estrany bastiment irregular, parcialment antiquat, emperò adobat i alterat, seguint el gust de les diverses epoques i els diversos ocupants; el marxapeu i el caminal, desde la plaça de l'iglesia aconduint a través de camps plaents i per la vora d'ombriues margenades servant un dret de pas immemorial; el poblet vehí, amb les seves venerables casetes; el prat del comú, cobert d'arbres, sota els quals se deportaren els avant-passats de la raça actual; l'antiga casa pairal, apartada en algun patrimoni rural petit, emperò guaitant amb aire de protecció damunt l'escena envoltanta; tots aquests aspectes comuns del paisatge anglès evidencien una seguretat cal-

ma i ben assentada, una transmissió hereditària de virtuts criades a la llar i d'afectes locals, que parlen fonament, i d'una manera emocionant, a favor del caràcter moral de la nació.

Es un espectacle ben agradós, al matí d'un diumenge, quan la campana tramet la seva sobria melodia a través dels camps callats, d'ovirar la pagesia portant les llurs mellors vestidures, fer colles tranquil·lament pels corriols cap a l'església; emperò encara es més plaent de veure-ls a les tardes, aplegant-se per les portes de les masies i semblar enjojar-se en els humils comforts i embelliments que les llurs propies mans hi han escampat entorn.

Es aquest dolç sentiment de la llar, aquest cal·m repòs d'afecte en l'escena domèstica, lo que, després de tot, es la deù de les més fermes virtuts i els més purs gaudiments; i jo no puc cloure mellor aqueixes trencades remarques que esmentant les paraules d'un poeta anglès modern qui ho ha pintat amb notable encert:

Fent totes les gradacions, desde l'encastellada sala,
la cupola ciutadana, la vil·la, d'ombra ensostrada,
i sobre tot desde les innombrables modestes mansions
que, a la vila o al poble, arraceren els mijans estaments,
fins al comal ple de masies i al soplug cobert de palla,
aquesta illa occidental sempre ha tingut greu nomenada
d'escenes ont la pau domèstica troba aculliment:
la pau de casa, que com una inocenta tòrtora
(essent guardada per la honor i l'estimació dolça)
dintre d'un niu menut i tranquil pot recullir

tot lo que, a través món, voldria encercar el desig;
lo que, defugint la gent, en sí mateix pot ser
un món gaudit; lo que no vol altre testimoni
que'ls seus partidors i l'aprovació del Cel;
lo que, com flor ficada en l'esquerda del rocam,
somriu encara que no més guaiti vers l'espai.

WASHINGTON IRVING

UN RAJOLÍ DE LA BOMBA DE LA VILA

(Escena: la cantonada de dos carrers principals. La Bomba de la vila parla amb el broc.)

DOTZE hores, en el rellotge de tramontana! Dotze hores, en el de llevant! Mig-dia de debò, també, segons aquests roents raigs de sol qui cauen escassament decantats sobre 'l meu cap i casibé fan bollar i fumar l'aigua en la pica de sota 'l meu broc. Verament, nosaltres, els personatges públics, ne tenim un feix de tot això! I entre tots els regidors de la vila, triats a la reunió de Març, ont es el qui aguanta, no més una anyada, la càrrega de tasques tant variades com les que, a perpetuitat, s'imposen a la Bomba de la vila? El títol de «tresorer de la vila» es dreturerament ben meu, com a guardià del mellor tresor que té 'l poble. Els qui's cuiden dels pobres haurien de fer-me 'l president llur, per raó de que jo proveeixo abundantament la pobriçalla sense cap despesa pera 'ls qui paguen contribucions.

Jo som el principal del cos de bombers i un dels metges de la junta de sanitat. Com a servador de la pau, tots els aigaders confessaran que serveixo tant com la policia. Jo faig algunes de les feines del secretari de la vila, al pregonar les notícies públiques, quan me les empasten sobre 'l front. Parlant sense embuts, jo som el primer personatge de la municipalitat i, a més d'això, dono un exemple admirable an els meus germans de carrecs, per la manera freda, reposada, dreturera, franca i imparcial amb que jo compleixo 'l meu afer, i la constancia amb que m'estic en el meu lloc. Que sia a l'estiu o a l'hivern, ningú 'm cerca debades, perquè d'un cap de dia a l'altre se 'm veu a la cantonada de més transit, tot just més amunt del mercat, allargant els meus braços lo mateix an els rics que an els pobres; i de nits aguanto un fanal dessorre 'l meu cap, ensems pera mostrar ont som i pera que la gent se receli de les goteres.

En aquesta xafogosa mig-diada jo som qui serveix de beure a la gentada socarrada, pera 'l profit de la qual hi ha un got de ferro encadenat a la meva cintura. Com un venedor de licors a la rambla, en dia de parada, jo crido ben alt a tothom i a cadascú amb els meus accents més clars i esgargamellant-me tant com puc: Es ací, cavallers! Ací 'l teniu el bon licor! Camineu, camineu, cavallers, afa-nyeu-vos, veniu! Aquesta es cosa superior! Ací hi ha la cervesa sense trafica del pare

Adam —mellor que 'l conyac, els esperits d'Hollanda, de la Jamaica, la cervesa forta o que 'l vi de qualsevol prèu, ací la teniu a pipes o a gots, sense pagar ni un centim! Correu, cavallers, veniu i serviu-se vosaltres mateixos!

Fóra ben malaguanyat que tota aqueixa cridoria no portés parroquians. Guaiteu com van venint. Una diada calorosa, senyors! Encanyoneu bé i a corre altre cop a fi de conservar una agradosa suor fresca. Vós, amic meu, en necessitareu un altre got pera rentar la pols del canyó, si l'hi teniu tant espessa com a les vostres sabates de pell de vedell. Ja veig que heu trescat una desena de milles avui; i, com a home d'enteniment, heu passat de llarg les tavernes i us heu aturat en els rierols i en els pedriços dels pous. Altrament, entre la calor de fóra i el foc de dintre, us haurieu cremat fins tornar-vos cendra o us haurieu fos, no quedant-ne res, a tall de bòrn de mar. Beveu i feu lloc an aquell altre minyó qui cerca la meva ajuda pera apagar la fogosa febre de les libacions de l'altra nit, les quals ell no va pas aixugar en cap got meu. Benvingut siau, d'allò més rubicund senyor! Vós i jo hem esset grans forasters fins ara, i, si voleu que us digui la veritat, el meu broc no desitjarà pas una intimitat més acostada, fins que la brava-da de la vostra alè sia una mica menys potent. Sou ben bé de planyer, mestre! L'aigua talment xiula per avall de la vostra gola

roenta i se torna vapor en el petit infern que vós preneu per un païdor. Torneu a omplir i digueu-me, amb paraula de borratxó honrat, si en cap celler, taverna o parada de beure heu esmerçat mai el preu del menjar dels vostres fills, per una tirada ni la meitat tant deliciosa? Ara, per primera vegada de dèu anys ençà, coneixeu el tast de l'aigua fresca. Adeussiau; i sempre que sedejeu recordeu-vos que jo 'n guardo una provisió constanta en el lloc de sempre. A qui toca ara? Oh, amiguet meu, t'han deixat sortir d'estudi pera venir ací a fretar la teva cara sanitosa i a negar la recordança de certes palmetades i altres malsdecaps d'estudiant en una tirada de la Bomba de la vila? Pren-la tant pura com la corrent de la teva vida jovenivola. Pren-la i que mai el teu cor ni la teva llengua no sien aixerreits per una set més cremadora que la d'ara! Així, estimat infant, deixa 'l got i fes lloc an aquest senyor d'edat qui camina sobre les pedres amb tanta de tendresa que sospito té por de trencar-les. I ara! Passa tot ranquejant sense ni tant solament pensar en mi, com si 'ls meus hospitalaris oferiments no més fossin pera la gent qui no té cellers! Bé, molt bé, mestrel Suposo que no he fet res de mall Aneu a treure 'l tap, ajupiu el decantador; emperò quan el dit gros del peu us farà escridaçar no serà pas cosa meva. Si al senyoriu li agrada la plaenta titillació del poagre, tant se li 'n dóna a la Bomba de la vila. Aquest goç

assedegat, amb la seva llengua vermella tota penjanta, no se'n burla pas de la meva hospitalitat, sinó que s'aguanta amb les potes de darrera i llepa adalerat a la pica. Guaiteu que lleuger s'entorna brincant! Coniller, la vostra excellència ha patit mai de poagre?

Esteu tots satisfets? Doncs, torqueu-vos la boca, bons amics meus, i mentres la meva canonada té un moment de lleure, jo entre-tindré la vila amb algunes reminiscències històriques. En llunyana antigor, sota una ombra fosca de venerable brancam, gorgollejava una dèu sortint de la terra coberta de fullaca, en aquest mateix indret ont ara'm contempleu, damunt del sol enllosat. L'aigua era tant lluenta i clara, i considerada tant preciosa, com diamants líquids. Els Sagomores indians ne bevien desde temps immemorial, fins que'l terrible diluvi d'aigua-foc desbotà sobre'ls homes vermells i escombrà tota la raça ben lluny de les fredes fontanes. Endicott i els seus seguidors vingueren després, i sovint s'agenollaren per beure ficant les llurs llargues barbes dintre'l viver. Llavors el got més precios era d'escorxa de bedoll. El governador Winthrop, al cap d'una jornada a peu desde Boston, begué ací, dintre'l clot de la seva mà. El més gran dels Higginson se mullà ací'l palmell de la mà i la posà al front del primer infant nat a vila. Durant molts anys sigué'l lloc d'aiguada i, com si diguessiu, el rentamans del veïnat, ont tofa la gent decenta venia a ne-

tejar les llurs cares i a guaitar-se-les en acabat — al menys ho feien així les noies maques — dintre l'espill de l'aigua. En dies de Sabbath, sempre que s'havia de batejar un infant, el sagristà omplia ací la bacina i la posava sobre la taula de comunió de l'humil iglesieta, que cobria en part el lloc de la sumptuosa iglesia de rajol d'allà baix. Així una generació darrera l'altra foren consagrades al cel amb les seves aigües i feren les llurs ombres creixents i minvantes damunt de la seva vidriosa sina i s'esvaïren de la terra, lo mateix que si la vida mortal no més sigués una tremolosa imatge en una fontana. Finalment, la fontana també desaparegué. De tots costats se cavaren cellers i tiraren carretades de grava sobre la dèu, d'ont traspuava un regalim tèrbol, fent un bassot de llot a la cantonada de dos carrers. En els mesos de calor, quan més se necessitava 'l seu refrescament, la pols voleiava en nuvolades per damunt de l'oblidat lloc de naixença de les aigües, aleshores la fossana llur. Emperò amb el temps se posà una bomba de la vila dintre la dèu de l'antiga font, i quan s'espatllà la primera, una altra prengué 'l seu lloc, — i després una altra, i encara una altra, — fins que ací 'm teniu, cavallers i dames, pera servir-vos amb el meu got de ferro. Beveu i refresqueu-vos! L'aigua es pura i freda com la que féu passar la set dels vermellencs Sagomores, dessota l'envellida brancada, si bé ara la gemma de la boscuria

es atresorada baix aquestes pedres calentes, ont no cau altra ombra, llevat de la dels bastiments de rajol. I sia aquesta la moral de la meva historia: que així com ara es coneguda i preada altre cop la malaguanyada i llarg temps perduda fontana, així també tothom reconeixerà les virtuts de l'aigua fresca, massa poc estimades d'ençà dels temps dels nostres pares.

Amb el vostre permís, bona gent, tinc d'interrompre la meva doll d'eloqüencia i deixar anar un raig d'aigua permor d'acabar d'omplir la pica pera aquest bouer i el seu parell del jou, que són vinguts de Topsfield o d'algun indret per aquell camí. No hi ha res del meu afer que sia més plaent que l'abeurrar el bestiar. Guaitau! Quina via'n fan d'abaixar la marca de l'aigua a les vores de la pica, fins que 'ls llurs espaiosos païdors s'han remullat amb un o dos *gallons*¹ per cap, i prenent-s'ho amb aire l'anar-la xuclant, amb bufets de calma gaubança. Ara passegen la llur tranquila mirada entorn del caire del llur monstruós atuell de beure. Un bou es el bevedor que us escau.

Emperò ara m'adono, preats oïdors meus, de que esteu impacients pera escoltar lo restant del meu parlament. Jo us prec que no ho imputeu pas a falla de modestia, si insis-

---

1) *Gallon*, mesura que passa quelcom de quatre litres i mig. — (Nota del Traductor.)

teixo una mica més en una conversa tant profitosa com la dels meus propis merits nombrosos. Al cap-d'avall es pera 'l vostre bé. Com més vos recordeu de mi, més bons homes i dònnes vos trobareu vosaltres mateixos. Jo no diré res de la meva molt importanta ajuda en dies de neteja; si bé, no més que per això, jo'm podria nomenar el déu de la llar d'un centenar de famílies. També es ben lluny del meu intent, respectables amics, esmentar l'exhibició de cares brutes que presentarien sense 'l meu afany de conservar-vos nèts. Tampoc us retrauré lo sovint que, quan les campanes de mija-nit vos fan tremolar per la vostra vila combustible, vosaltres heu volat a la Bomba de la vila i sempre m'heu trobada en el meu lloc, serena entremig del batibull, i a punt d'escoliar la meva corrent vital a favor vostre. Ni tampoc s'ho val de fer pesar massa 'ls meus drets a un diploma medical, com el metge la senzilla regla pràctica del qual es preferible a totes les potingues que han trobat gent malalta, o així 'ls han deixats, d'ençà del temps d'Hipocrates. Agafem un aspecte molt més ample de la meva beneficosa influencia en l'humanitat.

No; tot això no més són petiteses comparat amb els merits que 'ls savis me concedeixen —sinó pera mi tota sola, en cambi com a representació d'un estament— de ser el gran reformador del temps present. Del meu broc i de brocs semblants al meu té de rajar la

corrent qui netejarà la nostra terra de la gran part del crim i l'angoixa que han sortit de les fontanes de foc del destilador. En aquesta poderosa empresa la vaca serà la meva gran confederada. Llet i aigua! La *Bomba de la vila* i la *Vaca!* Tal es la gloriosa associació qui té d'ennrunar les destileries i fàbriques de cervesa, arreballar les vinyes, esmicolar les premses de cidra, arruinar el comerç de tè i de cafè, i, finalment, monopolisar, tot sencer, el negoci de fer passar la set. Benhaurada consumació! Llavors la Pobresa passarà fugint de l'encontrada, no trobant cap barraca prou miserable ont ella pugui suplujar la seva esqualida forma. Aleshores la Malaltia, per falla d'altra victima, se rosegarà 'l propi cor i morirà. Aleshores el Pecat, si es que no's mor, perdrà la meitat de la seva força. Fins ara 'ls neguits de la febre hereditaria han fet presa en la sang humana, tràmessa de pares a fills i tornada a encendre a cada generació, mijançant noves glopades de flama líquida. Quan aquell foc interior serà apagat, la calor de la passió no pot menys de refredar se, i la guerra — la borratxera de les nacions — potser s'aturarà. Al menys no hi haurà pas guerra a dintre les cases. El marit i la muller, bevent força goig tranquil, — una calma benedicció d'afectes moderats, — passaran la vida donant-se les mans i s'ajeuran sense recança en el seu retrassat acabament. Pera ells el passat no

serà pas un remolí de somnis folls, ni 'l pervindre una eternitat de moments com aquells que segueixen el deliri del borratxó. Les llurs cares de morts expressaran lo que foren els esperits llurs, i lo que tenen de ser, romanent amb un somriure de recordança i d'esperança.

Ehem! Quina feina més aixuta això de fer discursos, especialment pera un orador no avesat. Fins ara mai havia sabut l'escarraçament que 'ls propagadors de la temperança pateixen per amor de mi. D'ací endavant ja s'ho arreglaran ells mateixos. Que algun bon cristià doni un o dos cops de bomba, tot just pera remullar-me la boca. Grans mercès, cavaller! Preats oïdors meus, quan el món haurà esset regenerat per la meva instrumentalitat, vosaltres recullireu les vostres inútils pipes de vi i barrils de licors en una gran pila i ne fareu una foguera en honor de la Bomba de la vila. I quan jo seré feta malbé, com els meus predecessors, aleshores, si vosaltres estimeu la meva recordança, poseu en el meu lloc una fontana de marbre, ricament esculpurada. Tals monuments s'haurien d'erigir per tot arreu, inscrivint-hi 'ls noms dels distingits campions de la meva causa. I ara escolteu bé, perquè us vaig a dir quelcom de molt important.

Hi han dos o tres honrats amics meus — i ja sé que són amics veritables — qui, no obstant, amb les llurs baralles per amor de mi, me posen en greu perill de trencar-me 'l broc

i adhuc de capgirar-me sobre l'enllosat i de perdre 'l tresor que jo guardo. Jo us prego, senyors, que sia corretgida aquesta falta. Que us penseu que es decent d'anar de cranc amb massa zèl de temperança i de pendre-s l'honorable causa de la Bomba de la vila pel mateix estil que un borratxó brega per la seva ampolla d'aiguardent? Que potser no hi ha altra manera d'exemplificar les excellentes qualitats de l'aigua freda que capbuçant-vos barroerament dintre l'aigua calenta, escaldant greument a vosaltres mateixos i l'altra gent? Cregueu-me, bé prou que n'hi han. En la lluita moral en que ara vosaltres aneu a començar — i semblantment en tota la conducta de la vostra vida — no podeu pas triar mellor exemple que jo mateixa, qui no som permès jamai que la pols ni l'atmosfera xafogosa, ni 'ls turbulents i variats neguits del món al meu voltant, arribessin fins al tranquil i pregon pou de puresa que's pot anomenar la meva ànima. I sempre que jo faig adollar aquesta ànima es pera refredar la febre de la terra o bé pera netejar les seves tares.

La una! Així, doncs, si la campana del dinar comença a parlar, tant se val que jo m'estigui en pau. Ací ve una noia maca i jova, de la meva coneixença, amb una grossa gerra pera que jo li ompli. Tant-de-bo que ella pugui atirar un marit, mentres està treient l'aigua, a semblança de lo que féu Raquel a l'antigor. Agafa l'atuell, estimadeta! Vet-el-

ací ple fins al caire; ja te'n pots tornar
corrents a casa, tot sotjant pel camí la teva
dolça imatge dintre la gerra; i no t'oblidis
pas, amb un got del meu propi licor, de
beure: *Al succés de la Bomba de la vila!*

NATHANIEL HAWTHORNE

TAULA

	<u>Pags.</u>
Excusa prosaica del Traductor . . .	5
WASHINGTON IRVING	
Colomb	7
Colomb a Barcelona.	11
WILLIAM H. PRESCOTT	
El Darrer Inca.	17
J. KIRKE PAULDING	
La baralla de Mestre Bull i el seu fill	31
DR. FRANKLIN	
Els Selvatges de Nord-America, 1784.	37
THOMAS JEFFERSON	
Washington	46

	<u>Pags.</u>
G. BANCROFT	
John Locke i William Penn	50
HENRY W. LONGFELLOW	
La vida rural a Suecia	56
MR. VERPLANCK	
El Mestre d'Estudi	67
H. T. TUCKERMAN	
Defensa de l'entusiasme.	73
DR. FRANKLIN	
En Ricard Pobre	92
WASHINGTON IRVING	
La vida rural a Anglaterra.	106
NATHANIEL HAWTHORNE	
Un rajolí de la Bomba de la vila.	118

DEL MATEIX TRADUCTOR

CAMIL FLAMMARION: *Urania.*

XAVIER DE MAISTRE: *Viatge al voltant de la
meva cambra.*

LORD AVEBURY: *Els Plaers de la Vida.*